

MÉGBEJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 40.—

Félévre ... 20.—

Negyedévre ... 10.—

Egyes szám ára 80 fillér.

A HÉT

TÁRSADALMI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: József 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— Budapest, december hó 8. —

HARMINCZ ESZTENDŐ.

Krónika.

Láz.

— decz. 6.

XXX-ik évfolyamába lép az új évnegyeddél A Hét — de egy csepp kedvünk sincsen hozzá, hogy jubileumi ünnepet üljünk. Az ország — tegnap még mámorosan a szabadság és a függetlenség bódító borától — ma keserű szájjal, rémült szívvel és gyöttrő aggodalommal néz a holnap elé: a határokon megriadt magyarok ezrei várják a megváltást az ország szívéből, itt pedig az idegen győzők katonái riogatnak bennünket. Hogyan üljük meg a magunk házi ünnepét, hogyan ünnepeljük örvendező szívvel a nekünk — és tudjuk: a magyar irodalomnak és a magyar kultúrának is — nevezetes évfordulót, mikor sehol és sehonnán sem sűt le a biztató reménység napsugara reánk, mikor fejünk felett s az ország feje felett is napról napra egyre vészesebben gomolyognak a fenyegető felhők? Hogyan örüljünk az immár hátunk mögött lévő 30 esztendőnek, mikor nem tudhatjuk: lesz-e még újabb 30 esztendje a magyarságnak, a magyar kultúrának? Mit ér az a jóleső tudat, hogy az elmúlt 30 esztendő alatt A Hét mindig elől járt a politikai, a művészi és a gondolatszabadság magyar harcosai között, bátor szívvel, megalkuvás nélkül, ha nincs rá semmi garanciánk, hogy fog-e még élhetni a magyarság ezzel a kivívott szabadsággal? Mit ér a büszke önértet, a jóleső elégtétel, hogy mindenki, kivétel nélkül mindenki, aki ma valaki a magyar irodalom firmamentumán, A Hét égboltján kezdte meg pályafutását, hogy innen indultak útjukra a ma legragyogóbb művészütközők is, ha most meg kell inognia a legszükségesebb hitnek is, hogy ezek a csillagok valaha még egy boldog Magyarországra mosolyoghatnak?

Mégis, vérszívvel, gondterhelt agygyal és megrokant hittel és egyre halványodó reménynyel bár, de mégis csak megindulunk a XXX. esztendőben is. Ugy érezzük, gyávaság volna harcz nélkül megadnunk magunkat s úgy érezzük, a letipórt magyarságnak most még inkább szüksége van a vigasztaló magyar ígére, mint valaha. Annak a magyarságnak, mely magyar impérium alatt marad: azért, hogy meg ne szűnjön lángoló szóval, tollal és tettel harcolni tőlünk elszakított véreink igazáért; annak a magyarságnak pedig, melyet idegen járom alá kényszerít az erőszak: azért, hogy el ne veszítse hitét, reménységét, bizalmát egy boldogabb magyar jövőben.

Ebben a rettentő korszakban a magyarságnak igazán nem marad más vigasztalása, mint a nyomtatott betű: az újság, az irodalom, a tiszta és magasabbrendű művészet s A Hét — ahogy az elmúlt 30 esztendőben — ezentul is még fokozottabb mértékben akarja teljesíteni ezen a téren hagyományos kötelességét. A rajtuk is megsúlyosodott s még egyre súlyosodó e nehéz időkben azonban közönségünkötől is fokozottabb támogatást kell kérnünk, mert másképp el nem bírjuk a lap egyre növekedő terheit. A munkabérek, a papír, nyomda s minden nyersanyag árának állandó emelkedése mellett az eddigi áron már nem tudjuk előállítani lapunkat, így az új évnegyedtől kezdve A Hét előfizetési ára

egész évre ... 50 — korona,
félévre ... 25 —
negyedévre ... 12 50

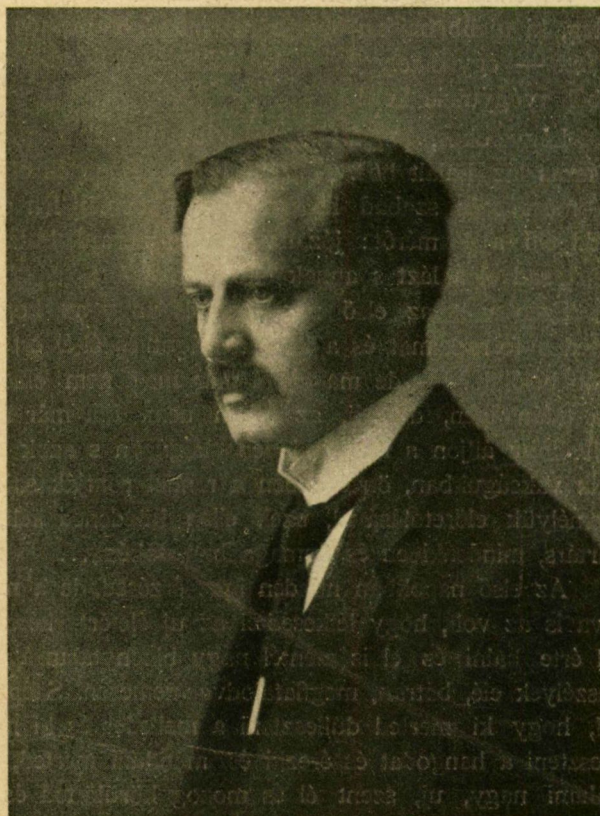
lesz s miután a szűkös papírmennyiség a lapok között kontingentálva van s minthogy így csak annyi lapot nyomathatunk, amennyire feltétlenül szükségünk van, tisztelettel kérjük: méltóztassék az előfizetések megújítása iránt sürgősen intézkedni. Mi ezzel szemben a 30-ik esztendő küszöbén csak megismételhetjük 30 év előtt tett fogadalmunkat — ezentul is azokért az ideálokért fogunk harcolni, amelyekért mi már 30 évvel ezelőtt megvívtuk a magunk forradalmát: a politikai, a szociális és a művészi igazságért!

1918 december havában.

Kiss József

MÉHELY KÁLMÁN.

(Erdélyi felvétele.)

FOLYÓIRAT	
1923/24.	1-11.
Egyetemes Könyvtár	

baj, ha a test egy része szenved is a kura alatt. Nem baj, ha emelkedik is a láz; mielőtt paroxizmussá válna, lecsillapítjuk. De el a régi kuruzslókkal! Mi még megmenthetünk, ők már csak megölhetnek!»

Ekkor aztán a beteg sem birt magával. Hallotta a szokat, melyeket oly régen várt; látta, hogy orvosai, a régi rosszak, nem tágitanak mellőle, ha el nem üzi őket: ordított hát egy szörnyűségeset — bár inkább megfélemlítőt, mint félelmeset — s felugrott ágyából. Rettenetesen szép volt így: betegen, ziláltan, de öntudatra ébredten, amint láztól csillogó szemekkel kiáltotta: »Elég!» Készen volt arra, hogy pillanat alatt szörnyethal, talán egyik elűzött doktorának orvdöfésétől — — vagy meggyógyul. Rettenetes láza volt, melyben ellenségekről álmodott, régi orvosait látta visszatérni, gyilkosoktól remegett. Aztán az ujak megnyugtatták — megnyugodott. Most a gyógyulás útján van — de láza még mindig tart. Ezt a lázt már nem régi baja okozza, hanem új bajok — s ez már veszélyessé válhat. S vigyázni kell, hogy e súlyosságában is könnyebb bajból vissza ne essék a régibe.

Mert akkor — —

Eltaláltad, polgártárs, mi vagyunk ez a beteg. (Engedd nagyméltóságú, nagyságos vagy t. cz. Uram, hogy egyszerűen csak így szólítsalak: polgártárs.) Minket tehettek volna — »siker garantálva« — aranygalléros és vaskalapos régi orvosaink tönkre; mi vagyunk az a beteg, ki felépült és gyógyulása e szavakban fejezhető ki: új élet. Higgyük el, polgártárs, hogy így van, hogy ez a gyógyulás, higgyük el és reméljük, hogy szívvel-lélekkel magyar ennél többet nem akarhat. De mi vagyunk az a beteg, ki újabb bajban betegedhet meg, sőt meg is betegedett — egynémely tagja legalább — újra láza van s ebből gyógyulnia kell!

Légy okos, polgártárs, lásd be, hogy a további, hosszas láz halált hoz. Nézz, figyelj, hidegen és okosan, — most már szabad hidegnek és okosnak lenned — vedd elő a lázmérőt: józan eszedet; keresd, kutasd és pusztítsd el a lázt s annak okozóját.

Szép volt az első napokban és nagy az, hogy el-tetted a forradalmat és a köztársaságot és élte értük — talán belőlük? — de ma ebből már meg nem élhetünk. Te talán igen, de Mi, az Állam nem. Ma már helyre kell hogy álljon a rend, minden alakjában s azok ellen, akik vakságukban, önzésükben a rendet rontják saját kis személyük előretolásával, ezek ellen küzdened kell, polgártárs, mindenkiben és önmagadban főként...

Az első napokban minden igaz érzésed, de a magad java is az volt, hogy lelkesedtetél az új életért, kész voltál érte halni és el is mentél nagy bizonytalanságok és veszélyek elé, bátran, megfiatalodva, nemiesen. Szép voltál, hogy ki merted dülleszteni a melledet és ki merted eresztetni a hangodat és érezni és mondani merted, hogy valami nagy, új, szent él és mozog körülöttes és benned. Tisztellek érte és tisztel érte az idő.

De most elég. Képzeld el, hogy még mindig rohanak a teherautók lövöldöző katonákkal, lelkes tüntetők

még mindig tizezrével hömpölyögnek az utakon s nyomukban a gazság. Lásd be, polgártárs, hogy amint ez külsőleg rontaná a »salutem rei publicae« — úgy rontja az állam üdvét az, hogy te, Ismeretlen Honfi, ma már nem buzgalmadban, csak önzésből: főispán, vagy kormánybiztos akarsz lenni; hogy te, Stréber Diák, történelmet akarsz csinálni, ahelyett, hogy történelmet tanulnál; hogy te Ambíciózus Valaki, azt mondod, hogy: »ha már nem lehetek méltóságos ur, vagy kir. tan., hát leszek államtitkár, vagy a kormány teljhatalmu kiküldöttje — lehetőleg valami jó, veszélytelen stallumot szerzek«.

Ez az új bajok egyike, az új láz, amely romlásba vihet bennünket, amely megöl. Ott hagyod az enyvestálat, a meszelőt, fiókodba zárod a könyved, árvaságra juttatod az irodanaplót, felugrod eddigi voltodat, mert ki tudja, mi lehet belőled a »mai« időkben? A »mai« időkben — gondold — mert hisz már nem tartanak soká, most kell megragadni az alkalmat. Rossz, bűnös gondolat ez, polgártárs, hiszen rajtad áll, hogy a »mai« idők mielőbb megszűnjenek s megszűnésük minden józan észnek egyetlen vágya kell hogy legyen. Mert ha tovább futsz cizmek, hivatalok, megbízatások után s régi munkád ott marad, ahol önző álfelbuzdulásodban hagytad, akkor a »mai« idők végére odaidézed a végromlást.

S ettől, ugy-e, rettegsz te is, polgártárs?

Suum cuique. De senki se akarjon többet, mint amennyi megilleti, mint amennyit elbir.

Te nem vagy ilyen? Te örülsz, ha élsz, ha békén hagynak, igyekezel kivonni magadat minden alól; néked nem kellene hivatalok, csak hagyjanak békén. Hagyjanak élni, ne molesztáljanak ruhaösszeírással, ne kérjenek tőled kenyeret a hazajövőknél, magadnak is alig van és istenem, istenem — mi lesz itt az adókkal, a vagyoneleadással? ez gazság, ez anarchiára vezet. »Nem bánom én, felszedem minden garasomat, nem bánom én, akármit ígér is az állam, én elmegyek oda, ahol legalább nyugodtan élhetek és enyém az, ami az enyém. Hogy hogyan szerettem — — hát ehhez kinek mi köze?«

Rossz dolog ez, polgártárs. Itt megérdemled, hogy leujszanak. Komizság ez. Kivonnád magad a többiek közül, most szöknél azoktól, akiknek létedet köszönheted, mert félsz?

Tudod jól: szenvednünk kell. Krisztus szenvedett azért, amit tanított: mi szenvedni fogunk azért, amit elértünk. Krisztus szenvedett és imádták. Mi szenvedni fogunk, minket nem fognak imádni. De mindenki, aki ma él: Krisztus, aki a maga szent szenvedésével előre megváltja azokat, akik jönni fognak. Tudjuk ezt. De ne rögződjék ajkunk köré primitív festők mártírjainak fájdalmas mosolya — — mártírok nem vagyunk. Nem halunk, de élünk — azokért, akik jönni fognak.

(Né kutassuk, lehetett volna-e máshogyan, ne káromoljunk, ne siránkozzunk — de ha kell: ítéljünk.)

Tudod jól: szenvednünk kell. Ne akard hát kivonni mindenkinél a sorsa alól magadat, polgártárs, ne emeld magad és a mindenki között áthághatatlan válaszfalat, ne menekülj. Hiszen ami történik, amit teszel, a te-utódaidért történik.

Néked már alig vannak idegeid, mind tönkrementek a nagy izgalmakban, ó, szegény! Te rettesz. Nem tudod, mint vagy önmagaddal, egy rossz — talán hazug — ujsághír majd megőrjít, egy biztató mondás a könnyűségig felvidít s utána megint egy rossz hír — — »már alig vannak idegeim — —«

Nem érdemes izgulni, kétségbeesni, felvidulni, bizonytalannak lenni. Egyformán nyugodtnak kell lenned, polgártárs. Azt mondd, a csehek itt vannak, a románok itt vannak, a szerbek itt vannak, a francziák jönnek, istenem, mi lesz itt, mi lesz itt, mindenemet elviszik, levagdosnak az országból, nem lesz szenem, nem lesz enni-
valóm és jajj! — ilyen értelemben nyilatkozott Párisban egy monsieur le sénateur Quelqu'on és — fogcsikorgatva — Clémenceau, az a vén — — — Igaz. Benn ellenség és elszakadásos proklamációk, megállított gyorsvonatok. De ne essél kétségbe: nem sokáig tart ez így és arról, hogy mit vesznek el tőlünk és mit nem, arról nem Valaki ur fog dönteni; hogy élhetünk-e, hogy létezhetünk-e, efelől végül és végérvényesen az határoz, ami mindennél nagyobb, erősebb és örökkévaló: az emberiség.

Vigyázz, polgártárs! Légy nyugodt, meggondolt. Vedd elő a lázmérőt s illeszd a beteg hóna-aljába. Látni fogod: a láz még nagy, még veszélyessé válhat s rajtad áll, hogy megszűnjék. Segítsd azokat, akik gyógyítják, akik felépülésére törekednek. S légy magad is orvos, a magad hatáskörében. Küzdj azok ellen, miként az állam, kik felidézhetik a visszaesést a kórságba. Mert most is igaz, hogy az állam én vagyok és te is az állam vagy, vele élsz és vele pusztulsz s rajtad áll, hogy az milyen legyen.

Nyugodtság, önzetlenség. Félretétele a magunk kis érvényesülési vágyainak és lehetőségeinek az állam kárára. Meggondolás és hideg mérlegelése a dolgoknak. Igazi élet az új életben.

Ezek megmenthetnek, teljesen meggyógyíthatnak. Más nem. Vigyázzunk, még nem vagyunk túl mindenben. Még jöhet a pusztulás, a végromlás.

És ettől, ugy-e, te is félsz, polgártárs — — ?

Körmendi Ferencz.

Az állam fejlődésének célja az, hogy önmagát megsemmisítse.

Oppenheimer.

Mikor az ember megszólal, úgy érezzük, hogy isteni kapuk zárulnak be valahol.

Maeterlinck.

B-mollban.

Ülsz hónapos szobádban a sárga lámpafény mellett,
S hirtelen a mult sötétjéből egy fehér kéz integet.
Integet.

Szived régtünt idők illatával lesz teli,
Mig az ólmos eső ablakod halkan verdesi.
Verdesi.

Kezedbe hajtod busan a fejed,
S az álmok szökőkútja megered.
Megered.

Eszedbe jut egy régi, holdas, boldog, szép tavasz,
S az emlékek virághava lágyan behavaz.
Behavaz.

Lelkedre a visszahozhatatlan órák bújá nehezül...
Csönd. Csak a falióra ketyegi: elhagyva!... egyedül!...
Egyedül!...

Bolza Gyula.

Forradalmi káté.

V.

Az új társadalom.

Irta: BEBEL.

Valamennyiünk emberséges élete nem lehet csupán egy kiváltságos népnek egyetlen létformája, mely különválasztva a többi népektől, ezt az állapotot sem megállapítani, sem fentartani nem tudná. A mi egész fejlődésünk nemzeti és nemzetközi erők és viszonyok együttműködésének eredménye. Habár a nemzeti eszme még nagyon is sok gondolkodót tart hatalmában és egy politikai meg társadalmi uralkodás fentartásának eszközéül szolgál — mert ez csak nemzeti korlátokon belül lehetséges — mi azért mégis már mélyen benne vagyunk az internacionálizmusban.

Kereskedelmi, vám- és hajózási szerződések, nemzetközi kiállítások, a posta, a népjog, meg nemzetközi fokméréseket tárgyaló gyűlések, másminyen nemzetközi tudományos gyűlések és összeköttetések, nemzetközi kutató utazások, kereskedelmünk és a közlekedés, főleg a munkások nemzetközi gyűlései, kik az új idő pillérjei, mindez bizonyít a nemzetközi jelleg mellett, melyeket a különböző kulturnemzetek, nemzeti zárkózottságuk dacára, mely mindjobban szenved, máris felmutatnak. Ellentétben a nemzeti gazdálkodással, mi a világgazdálkodásról beszélünk és ennek tulajdonitunk nagyobb jelentőségei, mert javarészt tőle függ az egyes nemzetek jóléte és fölvirágzása. Saját termékeink nagy részét idegen országok termékeiért adjuk cserébe, mert már nem tudnánk nélkülök meglenni. És mint ahogy az egyik iparágat a másik ág bénulásával megkárosítja, úgy bénul meg az egyik ország nemzeti termelése nagy mértékben, ha a másik ország termelése megreked. Az egyes országok egymáshoz való viszonya, dacára a mult zavaroknak, mint amilyenek a háború és a nemzeti izgatások, mindig bensőbb lesz, mert rajtuk az anyagi érdekek, minden érdek közül a legerősebb,

uralkodik. Minden új közlekedési ut, valamely közlekedési eszköznek mindennemű megjavítása, minden találmány, vagy javítás a termelési folyamatban, melyek által az áruk olcsóbbak lesznek, megerősítik ezt a viszonyt. Hogy egymástól távoleső országok és népek között oly könnyű a személyes összeköttetést létrehozni, már ez is egy új, lényeges tényező az összeköttetések láncolatában. Kivándorlások és telepítések megint másforma hatalmas eszközök. Az egyik nép tanul a másiktól és azon van, hogy megelőzze őt a verseny küzdelmében. A legkülönbözőbb anyagi termékek kicserélése mellett a szellemi termékek cserélése is végbemegy, úgy az eredeti, nyelven, mint a fordításokban. Az emberek millióinak föltétlenül meg kell tanulnia idegen élő nyelveket. Anyagi előnyök mellett semmi tud annyira ellenszenvet legyőzni és rokonszenvet kelteni, mint éppen egy idegen nép nyelvének és szellemi termékeinek megismerése.

Az új világ harczba szállott a régivel. Tömegek lépnek a színre, az intelligenciának olyan mennyiségével hadakoznak, amelyet a világ még egy háborúban sem látott és amelyhez hasonló háborút nem is fog látni soha többé. Mert ez az utolsó szociális háború. A huszadik század elején állunk és látjuk, mint éri el ez a háború utolsó fázisait, melyekben az új ideák győzedelmeskednek.

Az új társadalom akkor azután nemzetközi alapon fog épülni. A népek egymással testvériesülnek, kezet nyújtanak egymásnak és azon lesznek, hogy az új állapot lassanként a föld minden népére kiterjedjen. Az egyik nép nem mint ellenség lép a másik elé, hogy kifossza és elnyomja, nem mint egy idegen valóság képviselője, melyet reá akar tukmálni, hanem mint barát, aki minden emberből kulturembert akar nevelni. Az új társadalom kultur- és gyarmatosító munkássága lényegében és eszközeiben csak úgy fog a maitól különbözni, mint ahogy ez a két társadalom már lényegében is egymástól teljesen különböző. Sem fegyvert, sem pálinkát, sem bibliát nem fognak használni; a kulturmissziót csak békés eszközökkel teljesítik, úgy hogy a barbárok és a vadak előtt a civilizátorok nem mint ellenség, hanem mint jótévő jelennek meg. Értelmes utazók és kutatók régen tudják már, hogy eredményekben milyen gazdag ez az út.

Ha a kulturnépek egyszer egy nagy szövetséggé lettek, akkor el is érkezett az az idő, amikor örökre »elnémult a harcz vihara«. Az örök béke akkor már nem álom, mint ahogy ezt ma az egyenruhás urak a világgal el akarják hitetni. Ez az idő eljött, amint a népek felismerték valódi érdekeiket. Ezeket nem mozditja elő harcz és háború, fegyverkezések, melyek országokat és népeket tönkretesznek, hanem békés megegyezés és közös kulturmunkálkodások. Az uralkodó osztályok és kormányai majd gondoskodnak arról, hogy a katonai fegyverkezések és a háborúk a tulajdon borzalmasságuknak essenek áldozatul. Így az utolsó fegyvereket is, csak úgy, mint elődjeiket, a régiség-gyűjtemények fogják őrizni, hogy eljövendő nemzedékeknek elmondhassák: évezredek, letűnt korok gyermekei mily gyakran marcangolták egymást, mint a vadállatok — míg végre az ember győzedelmeskedett az állaton, amely benne él.

Az Egyesült-Államok egyik elnöke, a boldogult Ulysses Grant egy beszédében ezt mondta: »Mint-hogy kereskedelem, oktatás és a gondolatoknak meg az anyagoknak gyors szállítása a telegráf és a gőz útján mindent megváltoztattak, én azt hiszem, hogy isten a világot elkészíté arra, hogy egy nemzet legyen

belőle, mely egy nyelven beszél és hogy el fogjuk érni a tökéletesnek azt az állapotát, melyben hadsereg és hajórajra többé szükség nem lesz.« Természetes, hogy egy telivér yankee-nél a jó isten játszsza a kiegyenlítő szerepet, mely pedig csak terméke a történeti fejlődésnek. Ezen nem szabad csodálkozni. Álnokoskodás és bárgyúság a vallás kérdéseiben sehol sem nagyobb, mint az Egyesült-Államokban. Minél kevésbé vezet a szervezkedésével az államhatalom a tömeget, annál inkább kell ezt a vallásnak, az egyháznak tennie. Azért látszik a polgárság a legjámorabbnak ott, ahol az államhatalom a legernyedtebb.

De ez a kor tovahaladt. Az egyik kulturhaladás életre kelti a másikat, az emberiség mindig újabb feladatokat fog maga elé tűzni és egy olyan kulturfejlődésig viszi, amely már nem ismer nemzetiségi gyűlöletet, háborukat, vallási villongásokat és hasonló elmaradottságokat.

Toll és tőr.

— decz. 6. —

A ROMÁN IRREDENTISTÁK nem játszanak babra. Megunták velünk a szolid társasjátékot, amely nem biztatott nagy nyereséggel. Egy kis autonóm aprópénz szabadságbankókkal vegyest, már meg se kottyán nekik, egészen zsebre akarnak tenni bennünket. Jöjjön a nagy hazard, ahol sülyeszteni lehet és szemfényvesztetni. Elsülyeszteni a magyar állam ezeréves integritását és elvakítani a világ szemét a nagy román impérium csalóka délibábjával. A vakmerő játékos stílusa a blöff és az erőszak s mindent mer, akinek nincs veszteni valója. Nekik hát mindegy, nem kockáztatnak sokat, amikor egy blattrá fölraják a magyar földet. Mintha bitang jószág volna. Egy idegen birtok, melyhez nem fűzi őket vérségi kötelék. Pedig ez a föld termett nekik mindent. Jogot, szabadságot, fejlődési és megélhetési lehetőséget. Az ugynevezett anyaország, bojár rabszolgatartók földje, elnyomott zsidók és parasztok bilincseitől volt véres. Az erdélyi román urak azonban most föl akarnak szabadulni. Menekülnek a magyar szabadság elől nagyromán szabadságba, amely nekik az élet kikötőjét jelenti. Mindenki olyan szabadságot kap, amelyet megérdemel. Pop Csicsó urék a rabság szabadságát választják. A sorsukkal hazardíroznak: fej vagy irás? Kockát vetettek. A gyulafehérvári kocka most ugyan könnyű lendülettel repült ki a kezükből s az írást most megnyerték ugyan, de — reméljük — rá fognak jönni igen hamar, hogy mikor az írást megnyerték, a fejüket elvesztették.

SZÉP A MEGEGYEZÉS, nincs sok értelme a sok veszekedésnek, hercze-hurczának, meg miegyébnek. Gyere jó szlovák testvérem, borulj a keblemre, potyogtassuk egybe bánatos könyeinket. Fogadd el hűs cseppem, hű csehem, te se maradj el. Hodzsa Milán, Kramarz és Massaryk. Hogy mi meg ne értenők egymást? Dehogya is nem! Itt vagyunk. Vegyetek! Egyetek! Legyetek!

Mi nem veszünk, nem eszünk, hogy leszünk-e, nem fontos. Mi már voltunk ezer egynéhány évig, ez talán csak elég? Le a nagyravágyással, a demokrata korszellem imperialista henczegést el nem tűr. Nem ragaszkodunk határainkhoz, területeinkhez, megyéinkhez, járásainkhoz, ez egészen stilustalan volna részünkről, mi több, vakmerőség és szemérmertlenség. Hatvanhét felvidéki járás talán elég lesz? Tizenöt vármegye? Egymilliókilencszázkilencvenötezer lakos? Szívesen mondunk le e csekélyeségről a ti kedvetekért. Mi jó fiuk vagyunk és kedvesek. Vendégszeretők és adakozók. Szívesek és előzékenyek. Puhaszívűek. Játékosak. Jertek jó szlovákok — megegyezünk hamarosan. Mert mi tehetséges nemzet vagyunk. A tehetetlenségben mi vagyunk a legtehetségesebbek.

ANGLIA MÉG CSAK MEGÉRTENE egy kicsinyét, de a francia sajtó rokonszenve nehezen hajlik felénk. Nem csurran, nem cseppen a francia szeretet méze, itt-ott ugyan szivárog valami öröm, olyan kesernyős édességféle, hogy nem hagynak bennünket egyszerre meghalni. Majd csak lassanként szenderülünk át az álom és a feledés karjaiba. Lloyd George-nak még szüksége van ránk, a Temps-nek és a Figaro-nak kevésbé. Nem érdemes foglalkozni velünk. Az országunk kicsiny és jelentéktelen, alig-alig rőfnyui, mint Herbettes mester cikke, amely a magyar forradalmi felszabadulásból csak éppen annyit talál érdemesnek megemlíteni, hogy Károlyi ur és Jászi ur czégére alatt repülőgépekről kis bombákat dobáltunk a románok feje fölé, így akartuk őket magunkhoz forrasztani. A forrasztás nem sikerült, pedig bomba helyett a szívünket kínáltuk oda nekik, mint a francziáknak, akik pedig még meg sem találtak bennünket. Holott mi találkozni akartunk velük baráti megértésben, békében és kulturában. Amikor a lelki közeledést kerestük, csak egy lelketlen sajtóra találtunk a francia nemzet helyett, amelyre épp olyan szükségünk van, mint a francia nemzetnek reánk. A »Matin«, »Temps« és a »Figaro« elzár bennünket a világtól és a megismerés útját eltorlaszolja azokkal a cikkekkkel, amelyeket meg nem ír rólunk. Nem léteznünk nekik. Nem léteznünk azonban magunknak sem és ez talán szerencse, mert így talán mégis csak fölfedeznek bennünket a lelkiismeretes francia lapok. Akár-csak azokat a kis bombákat, amelyekkel állítólag a románokat igyekeztünk magunkhoz forrasztani.

A HADVISELT MÉRNÖKÖK és építészek tulajdonképpen csak most viselnek hadat a béke háborus talaján, egy szocializálódni készülő ország földjén. Odakünn csak dekungokat építettek, vagy sirokat gondoztak, ez könnyű mulatság volt mai sorsukhoz képest. Most verekedni kell, két könyökkel tülekedni, hogy a munkaalkalom frontját bevegység. Mert van alkalom és van lehetőség, ez természetes: Magyarországon most mást amugy sem lehet tenni, mint építeni. Fölépíteni mindent. Czirkalmazni, nivellálni, alapokat rakni, épületeket emelni — volna hát dolguk a mérnököknek is. Békés alapozás és építkezés. De nekik azért hadakozniuk kell. Új háborút viselni. A régi protekciós rendszer korhadtt maradékait eltakarítani, oszlopokat ledönteni és hiu strébereket, felfújt törtetőket leszállítani a képzelt nagyság talapzatáról. A dolgozó, a dolgozni akaró Magyarország: mérnökök, építészek, hivatalnokok, proletárok serege háborút visel. Küldöttségeket vonultat fel, szömuniciót pazarol. Öreg ágyukkal dolgozik és viseltes taktikával. Így csak sirokat lehet gondozni. Hogy a régi rendszer sirját megássák, ahhoz külön erő kell. Akarat. Olyan erős akarat, amit akár ökolnek is nevezhetünk.

A FORRADALOM ELSŐ HETEI ELMULTAK és az új emberek az új milieuban is reggel kelnek és este fekszenek. Sokan még mindig azt hiszik, hogy az élet folyása újra visszatérődik majd valamikor a régi vágányokra s ismét az »én« testének kultusza lesz a legdivatosabb dolog. Egyelőre azonban nem nyugodtak, nem is megelégedettek: lázas izgalomban, reszkető aggodalomban élnek napjaikat. Valami egészen furcsa, szokatlan érzés zsarnokoskodik az énen és vannak percetek, órák, amikor igazán a legendák csodás világa, a költészet varázsképelete s a tündérmesék örökszép hazája tudna csak megnyugtanni. Szabadságot hirdetnek! Békességről beszélnek és az emberek borzadnak a terrortól és dideregnek a nyugtalanságtól. A régi osztályuralom korhadtt oszlopainak a ledöntésén ujjong a nép és — óh! egek csodája — akadnak, akik kétségbeesetten, sirva és jajveszékelve osztályuralomtól féltik az országot. Igaz, résen kell lenni, ám nincs semmi veszve még. A nagy átalakulásokkor, az átmeneti korszakokban mindig és minden időben így volt ez. A valóban ideális állapotok nem születnek máról holnapra s az igazi megváltók, a Krisztusok, a hősök, az istenek csak akkor tűntek fel a történelem horizontján, amikor már a kultura kezdődött. Nem szabad kishitűeknek lennünk! Ulysses és Achilles Görögországban, Siegfried a Nibelungokban, Roland a Gestákban, Rusten a Sah-Nameban és Autor Arábiában — ugye! — megjelentek a kellő időben, hogy vezessék, hogy segítségére legyenek, hogy gyámolítsák nemzeteiket, népeiket? Még nincsen semmi veszve, még jóra fordulhat minden és a pillanatnyi marcangoló kinokat, az egyszer-egyszer lesújtó botlításokat, a fájó harapásokat, az igazságtalan és méltatlan megbántásokat nyugodtan, szemrehányás nélkül kell elviselni, mint tette azt Károlyi Mihály, amikor Franchet d'Espérey-vel állott szemben. Ha a dolgok rettenetesekek is e perczen az egyén szempontjából, ha a gondolatszabadság daczára sem mer senki aggodalmának kifejezést adni, emlékezzünk vissza a világ legszebb korszakára: a XV. század utolsó huszonöt és a XVI. század 30—40 éve és megnyugvást találhatunk. Emlékezzünk rá, hogy Pazzi Ferenc és familiája se tudta elviselni, hogy az uralom a Mediciek kezében van; hogy szövetkezett a pizai érsekkel Medici Lőrinc és Julia megölésére s hogy a gyilkosság végrehajtásában IX. Sixtus pápa maga is segédkezett — de mig ezek a rettentő dolgok történtek, a műtermekben Raffael Sybillái és Erényei, Michelangelo Ádámjai és Évái nyugodtan tovább készültek, hogy örökre elbűvöljék a világot. . . Nem, nem lehet, nem szabad kiejteni a kézből a szerszámot, nem szabad unottan félretolni az ecsetet, nem lehet félredobni a tentába mártott pennát, bűn lehorgasztott fővel, szomoruan elvonulni a porondról és gyalázat menekvést keresni idegen földön, ellenséges érzésű idegenek között. A tegnap és a ma az új renaissance hajnalhasadása! Mindez pontosan így volt ötszáz évvel ezelőtt is: egészen így borzongtak, így reszkettek az emberek, de azért mindenki a helyén maradt, mindenki nagylelkűen és kötelességtudóan állotta posztját. És mi jött a pusztítás nyomán? . . . Nem csodák; nem hihetetlen dolgok — emberi kezek alkotása az, amiről a história úgy beszél, mint megújulásról. Csakhogy — úgy látszik — mi éppen azért nem merünk bízni a csodákban, mert a magunk két kezétől várhatnók csak a csodát.

Méhely Kálmán.

A sok hirtelensült és egyelőre még a kihuzatlan sors-jegy szerepét reprezentáló név között, amit az új rend felszínre vetett, csendben, minden zaj és reklám nélkül huzódik meg a *Méhely* Kálmán neve, pedig e név mögött igazi, már kipróbált érték áll; egy halkan, csendben, láma és dobszó nélkül dolgozó ember, egy széles látókörű, Európaszerte elismert szaktekintély: az új kereskedelmi államtitkár. De még ha az új világ, amely most van berendezkedőben, csupa nagy tehetséget hozott is volna felszínre, még akkor is természetesnek találhók, hogy amikor a *the right man on the right place* elve áll a követelések homlokterében, nem lehetett meglepedkezni a magyar iparpolitika egyik legképzettebb, legtudósabb s mégis céltudatosan gyakorlati szakértőjéről.

Ennél a kinevezésnél valóban érezzük az új idők lehetőségét; éreznünk kell a különbséget aközött, amikor az ancien regime új hivatalokat állított fel — a nép bőrére — hogy a pártok korifeusainak állás jusson, és aközött, amikor a meglevő és szükséges hivatalokat kell megfelelő erővel betölteni. Igaz, aligha volt még kormány valaha is nehezebb helyzetben, mint a Károlyi-kormány. Nemcsak azért, mert szinte máról holnapra kell generációk bűnös mulasztásait jóvátennie, de azért is, mert az elképzelhető legrövidebb idő alatt kell saját képére átformálnia az egész országot. Az új berendezkedés óriási feladatokat ró a magyar kormányra, de e nagy munka kereskedelem- és iparpolitikai részének megvalósításához igazán szerencsés kézzel választotta ki Garami Ernő kereskedelemügyi miniszter első munkatársául *Méhely* Kálmánt.

Mert *Méhely* Kálmán egész multja garancia arra, hogy ami e téren elérhető, az meg fog történni. Hisz egész életét az iparfejlesztés és az ezzel rokon problémáknak szentelte. Még kora ifjúságában, mint ipariskolai tanár, került a kereskedelmi minisztérium iparfejlesztési osztályába és lett a papir- és faszakma referens s csak természetes, hogy amikor már a Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének az igazgatója lett, e felelősségteljes állásában sem szünt meg változatlan szeretettel foglalkozni az iparpolitika aktuális nagy kérdéseivel. Szakmunkái egész könyvespolcot töltenek meg — a leghíresebbek az »Ipari Szövetkezetekről«, a »Munkásbiztosításról« és »A munkáskérdés lényegéről« — s ezek a munkák szakkörökben méltán keltettek feltűnést és méltán szereztek szerzőjüknek ugy a belföldön, mint a külföldön is jó hírnevet.

Méhely Kálmán egyéniségének van azonban egy kiválóan ritka és végtelenül rokonszenves emberi vonása is: az a páratlan közvetlenség és szeretetreméltóság, melylyel — többek között — eddigi alárendeltjeit és munkatársait is kivétel nélkül rajongóivá tette. Ez a közvetlenség, ez a szeretetreméltóság s az a finom tapintat, mely lényének oly markáns kiegészítő része, bizonyára segíteni fogja őt olyan — a reszortjához tartozó — kényes kérdések megoldásában is, ahol a legexaktabb szaktudás is hiábavaló lenne.

Krónika II.

Uj diluvium.

— decz. 6.

A dimenziók végzetesen és könyörtelenül törpülnek, ma már minden vigasztalanul kicsiny, egy tragikus napon rá kellett jönnünk arra, hogy szűk lett számunkra a föld. A hosszúsági és szélességi körök, mint feszes aczélabroncsok, összefűzik a mi kis világunkat; nem tudunk számkivetésbe menni, nem tudunk elmenekülni, mert mindeütt egyformán otthon vagyunk, otthon pedig ugyanolyan idegenek vagyunk, mint ismeretlen földrészek. Óh! mily boldog volt a barbár, aki a pusztaságon elnézte a lebukó napkorongot és azt mondta, hogy ott a világ vége. Óh! irigyléseméltóak a hun lovasok, kik szilaj méneken belevágtattak a pusztaságba és örökre eltűntek az emberiség szeme elől. Mi már nem lehetünk többé féktelen és szabad nomádok, mi csak átkozhatjuk azt, aki megmagyarázta nekünk, hogy nem érdemes nekirontani a messzeségnek, mert ezen a bánatos gömbön ugyanis csak oda érkeznünk vissza, ahonnan elindultunk. Pedig jó volna ma hinni abban, hogy távoli hegyek gerinczén túl vár még ránk valami új és ismeretlen, jó volna könnyű vitorlán bízakodva nekivágni az óceánnak, abban a boldog hitben, hogy új földrészre bukkanunk, vagy az alkonyati zefirben átlebegünk az étherbe. De a földet — sajnos — már egészen felfedezték, nem kutathatunk érintetlen, szűz kontinensek után, ahová könnyű lélekkel és könnyű tarisznyával elrepülhetnénk. A föld nem nyújthat nekünk többé csodát, a csodák már csak a világűrből jöhetnek és az életnek ebből a lehetetlen csődjéből nem tudnak többé kiragadni szilaj paripák, kalandos hajók és vakmerő repülőgépek. Ha Jules Verne lövegével a holdba tudnók röppíteni magunkat, vagy H. G. Wells gépével az időben utazhatnánk, akkor eljöhethetne számunkra a szabadulás. Addig azonban, míg meg nem születik a mozifantáziák tudósa, ki megkonstruálja azt a gépet, melylyel a Marsba lehet utazni, addig keserűen kell szemlélnünk ezt a törpe világot, mely a kronosz és a kozmosz végtelenjében a maga békaegérharczait vivja.

Ne higyjünk abban az illúzióban, hogy ezekben a napokban csodálatos és nagy dolgok történtek. Kis emberek állanak a végtelenség árnyékában és fel akarják tolni magukat a mennyboltozatig. Dörén és vakon, könyörgő alázattal kiáltjuk a világ urainak a nevét, semmitmondó emberi neveket, reménykedő himnuszokat zeng hozzájuk a világ. De még nem volt ember, aki rájött volna, hogy kozmikus nézőpontból ez mind bagatell és hogy könnyesen fájdalmas nézni az ember éhes játékát miniatűr földcsikok körül. Van-e egyáltalán jelentősége bármilyen kérdésnek a földön? Hiszen mi a legszomorubb, ami velünk történhetik? Elpusztulunk mind egy szálíg, de ez igazán nem változtatja meg a világűr végtelen közömbösségét. Az ut, mely idáig vitte az embert, csontokkal van tele-szórva és végeredményben nekünk is oda kell hullanunk a csontok közé, hogy a jövő anthropológusa megtalálja koponyánkat, mint egy új neandertháli emberét.

Aki ma meg akar nyugodni, az ne forduljon a bibliához és meddő filozófusokhoz. Ma az anthropológia az egyetlen tudomány, mely boldog és meghatott megkönynyebbülést szerez nekünk. Mi nyomasztó hatalmakat érzünk a vállainkon, de ha beletekintünk ebbe a multat kutató tudományba, mosolyognunk kell, mert rá kell eszmélnünk arra, hogy mindaz, amit mi rettenetes és kényszerítő erőszaknak érzünk, az tulajdonképpen egy tehetetlen, gyöngé valami. Egyenesen komikusan és nevetségesen hat évszázados multak és ősi jogok emlegetése, mikor kétszázezer évig tartott az is, míg az ember szilánkolt kőeszközeiből csiszolt kőeszközök fejlődtek. Sok százezer évre visszatekintve, mindenütt az ember nyomaira bukkanunk, de ezek a nyomok mind azt mondják nekünk, hogy az ember örök időktől fogva nyomorult, megtépzott vándor volt, akinek sirját vinnyogva kaparta meg társa. Minden összeesküdött az ember ellen, egyformán üldözte őt az ég és a barlangi oroszlán és ugyanolyan árva volt, mint mi. Csak az idő, az szerette az embert, elborította finom fővennyel, réteges temetőjét alkotva a korszakoknak. Velünk is így lesz és ha hátrahajlunk lehuny szemmel, akkor már érezhetjük is a televény föld drága illatát.

Látnunk kell, hogy nincsenek urak a földön, hogy nincsen angol, vagy amerikai uralom, nincsen Lloyd George, Wilson vagy Clémenceau. Csak hegyek vannak és tengerek, közetek vannak és vulkánok, kozmosz erők, melyek visznek, földresujtanak és elborítanak. Mi lenne az egész világpolitikával, ha a föld hőmérséklete annyira lehülne, hogy ember csak az egyenlítő környékén tudna lakni? Mi lenne háborúval, kártérítéssel, vasuti anyagok kiadásával és minden más szomorúan jelentéktelen emberi aprósággal, ha a hőmérséklet hirtelen emelkednék és a megolvadt sarki jéghegyek rázudulhatnának a földre? Szinte döbbenetes arra gondolni, hogy mikor bolygók és üstökösök rohannak az ürbe, mikor álló csillagok rohanak ismeretlen világok felé, akkor néhány parány ember a világ istenének érzi magát, hajón jön az óceánon át, hogy életünket, halálunkat hozza magával.

De aki csak egy pillanatig is utazott lehuny szemmel az idők végtelenjén keresztül, az mosolyogva legyint egyet, mert tudja, hogy Wilson épp úgy, mint Károlyi Mihály, valamint senki, aki a földön él, nem jelent többet a jövő számára, mint egy koponya-, vagy lábszárcsontot, melyet egy késői bányász fog megtalálni a százezer éves rétegek alatt. Mert ne feledjük el, hogy nincs utókor és nincs halhatatlanság; az a néhány évezred, melyen át emlékün és munkánk fenn tud maradni, csak pillanatokot jelent a föld korához képest. Eszméknak, hiteknek, császárságoknak, köztársaságoknak vajudása igazán csak magánszórakozása az emberiségnek. És elszomorító az a vakság, melylyel az emberiség világáig ordítja, hogy a béketárgyalásoktól függ a jövő. Jelennek valamit a béketárgyalások és jelentett valamit az egész háború? Csak annyit, hogy millió ember halt meg és millió ember jajgatott a kintől. De értsük végre meg, hogy a kozmosznak ez nem fontos, az univerzumnak mindegy, hogy boldogok-e az emberek, vagy boldogtalanok,

hogy patriarcha kort érnek-e el, vagy lövészárokban halnak meg. Mióta az ember megjelent a földön, még nem történt meg, hogy a világegyetem jóindulatu lett volna vele szemben. Hiszen mind a mai napig csak ellenünk fordult és mi nem bizhatunk másban, mint a fővennyel, az idők fővennyel, mely eltemet bennünket jó mélyen és süketen. Legyintsünk megvetően a világ felé. Az éhes győztesek nem tudják megakadályozni azt, hogy a föld vénüljön és közös sirba temessen minden nemzetséget. És nem tudják megakadályozni azt sem, hogy egy új diluvium borítsa el a világot.

Fodor László.

A hó.

— Remy de Gourmont. —

Simone, a hó oly csillogón fehérlik,
Mint drága tested homloktól le térdig.

Simone, kezed oly hűvös, mint a hó,
Simone, szived oly hűvös, mint a hó.

A hó a nap tüzetől szétomolhat,
Szived csupán a bucsucsóktól olvad.

A fenyves ormán búsan áll a hó
És arcod épp ily búsan sápadó.

Simone, be jó itt hó-hugodra lelnem,
Simone, te vagy hópelyhem és szerelmem.

Franyó Zoltán.

A boldog császár.

— V. Lajos és kora. —

(Regény.)

(II)

Irta: KELEMEN VIKTOR.

A császárné naplóját egy közönséges, vastag füzetbe írta, egyenletes, apró gyöngybetűkkel. A lap-számozásból megállapítható, hogy a füzetből több lapot kiszakítottak. Az egyes bejegyzések között gyakran hosszabb idő mulott el; a bejegyzések keltezése hiányos. Ime a napló:

Ma lettem tizenhat éves. Kedves jó szüleim ez alkalomból ajándékokkal halmoztak el, szeretetük jeléül. Anyámtól igen becses régi ékszereket kaptam; mesteri ötvösmunka, a XIV. században zsákmányolta valamelyik ősünk. Atyámtól egész, kis könyvtárat kaptam. Ennek jobban örülök, mint az ékszereknek. És micsoda pompás könyvek! Csupa valódi kincs. Előre is borzongok a gyönyörűségtől, ha rá gondolok, mennyi boldog órát fogok olvasásukkal eltölteni. Nagyon boldog vagyok ma.

Ma lettem tizenhat éves. Mától kezdve életem minden fontosabb eseményét be fogom írni ebbe az irkába, hogyha majd az öregség napjaiban a kezembe veszem, elsárgult lapjairól a maga teljességében intsen

felém az életem és hogy megtudjam, miképpen életem, gondolkodtam és éreztem ifjúságomban.

Leírom, hogyan telnek napjaim atyám kastélyában.

Reggel korán kelek és megfürdöm. Azután lovagolni szoktam. Még tavaly nyáron gyönyörű lovacskát kaptam atyámtól; azon bejárom a szomszédos falvakat és a mezőket. A mezőn tarka vadvirágot szedek és bokrétaiba kötöm; lovacska ez alatt jóízűen lakmározik a harmatos fűből. Ha az úton földművelőkkel találkozom, alázatosan köszönnek nekem, mert atyám a leghatalmasabb herceg a vidéken.

A délelőttöt tanulással töltöm, noha már nagy leány vagyok. De én szívesen tanulok. A mestereim nagyon kedves és kitűnő emberek. És én roppant szeretem hallgatni, amikor letűnt korokról és költőkről beszélnek. A déli órákkal szabadon rendelkezem. Ilyenkor visszavonulok szobáskámba és olvasok. Ez a legkedvesebb szórakozásom. Később jön az öreg zongoramester, akit már annyi gonosz csínynyel bosszantottam; de ő azért nagyon szeret engem. Zongorázni is nagyon szeretek; ha jól tudom a leczkét és szépen megkérem, akkor a mester zongorázik nekem: csodaszépen játszik. Estefelé sétálni szoktam a parkban; vacsora után a szüleimmel beszélgetek. Azután hálószobámba térek és ha lehet, titokban még olvasok egy keveset. Azután lefekszem és arról gondolkodom, ami napközben történt. Azután imádkozom és elalszom.

A verseket nagyon szeretem. Később, ha sok pénzem lesz (atyám a zsebpénz dolgában nem valami bőkezű), nagyon sok könyvet fogok vásárolni. A költőket rendkívül csodálom. Istenem, milyen emberek lehetnek azok! Még soha egygyel sem találkoztam. Bizonyára egészen mások, mint a többiek.

En is szeretnék verset írni. Odaadnám a hercegi rangomat, ha szép verseket tudnék írni.

Ma délután anyám szobájába hivatott és közölte velem, hogy másodunokatestvérétől, Johanna nagyhercegnőtől igen szíves és megleghangu meghívást kaptunk Westerdorfba. Rejtelmes mosolylyal adta tudtomra, hogy a Pepita birodalom fiatal császárával fogok ott találkozni és intett, hogy viselkedjem okosan, mert valószínű, hogy a császár meg fogja kérni a kezemet.

Ilyen meglepetés!

A császár ma megkérte a kezemet. A szüleim persze hozzáadtak: engem elfelejtettek megkérdezni. Talán, mert tudták, hogy az ő elhatározásuk parancs előttem.

A császár nagyon kedves volt, csak valami szomorúság van az arcában. Azt hiszem, sok bánat érhet. Még sokat szeretnék írni, de annyi dolgom van. Szegény naplóm, egész elhanyagollak!

Egy császár menyasszonyának borzasztó sok gondja van. Tíz nap múlva lesz az esküvőm. Ezt az egész dolgot én borzasztó furcsának találok. A császárral alig egypárszor beszéltem; mindig nagyon figyelmes és szeretetreméltó: de szemében mindig valami emésztő nyugtalanság tüze ég; mindig töprengő és szórakozott. Sohasem beszél a művészetekről. Azt hiszem, nem szereti a verseket.

Asszony vagyok...

A pompás termek komorak, üresek és nyomasztóak. Egyetlen egyben sem éreztem magam oly jól és vidáman, mint atyám kastélyának nyájas szobáiban. És az élet a császári palotában milyen kinos, milyen formákhoz kötött! Borzasztóan kell vigyáznom, hogy kifogástalanul viselkedjem és az örökös aggodalom olyan igen fárasztó.

Körülöttem különös, ellenszenves emberek élnek. Jól érzem, hogy sima arcuk és alázatos hajlongásuk mögött gyűlölet lakik. Miért haragszanak énrám, aki nem tettem velük semmi rosszat?

Szórakozásaimból csak a lovaglás és olvasás maradt meg: kis lovacska otthon maradt a szüleimnél; ő, itt sokkal szebb paripák vannak. Udvarhölgyeim között egy jó pajtásra találtam. Délutánonként ő szokta felolvasni a költők verseit.

A zongorámhoz nem merek leülni. A melódiák kísértetiesen és fenyegetően zengenek a barátságtalan falak között. Mikor először játszottam valamit, úgy éreztem, mintha egy sirboltban zongoráznék.

Ma hat hónapja hagytam el szüleim kastélyát. Egy fél éve vagyok a császár felesége. Milyen különös, hogy alig ismerem Lajost. Oly kevés időt szentelhet nekem. Többnyire csak vacsoránál találkozunk; de ilyenkor már a császár elfáradt napi munkájától és alig beszélget velem. Jól látom, hogy ilyenkor is a birodalom ügyei foglalkoztatják elméjét; én ezért nem haragudhatom, ha fájdalmas is reám nézve és vigyázok, nehogy gondolataiban megzavarjam.

A napok halkán osonnak egymás után szürkén és lélekölő egyhangúságban. Az évszakok váltakoznak és velem nem történik semmi sem. Elsiklanak az egyforma napok, nyomtalanul és észrevétlenül és én kábultan, gyáván és tehetetlenül állok az idő árában és elszoruló szívvel gyászolom ezt a sok egyforma, szürke és jelentéktelen napot, amely az életem.

Többnyire egyedül töltöm eseménytelen napjaimat. Valami kellemetlen, csalódott kis érzések költöztek a szívembe; ingerlékenynyé tett az élet.

Ezt a naplót nem írom tovább. Ugysem lett az, aminek terveztem; üres napjaimban pedig valóban nincs semmi feljegyzésre méltó. Ide ezentúl már csak azokat a gondolataimat fogom beírni, amelyek föl-bukkannak a magányos órák csöndességében és amelyeket nem akarok elfelejteni.

Ma megkísérlettem életem első versét megírni. Nem sikerült. Pedig mélyen átéreztem és pontosan átgondoltam a tartalmát. Az első két versszak teljesen rossz; a gondolat eltorzulva született meg a makrancos szavakban. A harmadik strófa a legjobban tetszett nekem; azt ide írom. Azt hiszem, többé ugysem fogom megpróbálni a versírást.

... Miért nem jár ma nekem ez az ősz,
Miért nincs könnyem éretted te drága
Ifjúságom, mely észrevétlenül
Fakulsz, hervadsz... miként a rét virága
Őszszel...

Valami olthatatlan tűz kerget és korbácsol. Hosszu évek óta bus vándora vagyok a világnak. A tenger bánat, gyötörődés és fájdalom összetörte testemet és lelkemet. Akiket szerettem, rég meghaltak. Apám, anyám és gyermekeim. Sokszor föl sikolt bennem a dermesztő gondolat: én mit keresek még itt az élők között? A rettenetes emésztő lángok meddig akarják

vesszőfutásomat? Hová rohanok bódult agygyal, hová, hová? Hát sohasem lesz osztályrészem a nyugalom, a csöndesség, a béke? A sziv nyugalma s a lélek békéje? Hiszen a hajam lassan szürke lesz, és finom, apró ránczok hálózák be arczomat. Hiszen már régen elhervadtak a rózsák, amelyeket enkezemmel ültettem a régi parkban.

A tenger csodálatos hatással van reám. Megnyugtató, gyógyító és kiengesztelő. A tenger a béke. Egy kissé fölélnkülök, amikor yachtom bágyadt fehér vitorlája megduzzad a kedvező szélről és simán, álomszerűen száll a kéklő mélységek fölött.

Szeretem a távoli dombokat, amelyek behavazott lejtőin vidáman ragyog a napsugár. Szeretem a látóhatársíkat a bágyadtan kéklő hegykoszorút, amely mögött eltűnik a nap korongja alkonyatkor. Szeretem a tengert, ha elbűvölően mosolyog, vagy ha tajtékozva hányja haragos hullámain az ég felé. Szeretem a kis tengerparti városkákat; a kikötőben nyüzsgés és lármá; barna, meztelenkarú legények hordókat hengeritenek és ládákat cipelnek: mindenütt harsog az élet. A fehér móló mellett, a füstölgő gőzhajók szomszédságában fehér, sárga és barna vitorlák lengenek. Az idegenszerű zeg-zugos utcákat sárga kis házak szegélyezik. Az apró négyszögű ablakok vasrácsai mögött virágok tarkállanak cserepekben. A félig betámasztott kapuk mögött kicsi kertes udvarok; fehér ludak legelik a sápadt, zöld fűvet. Az alacsony ajtó kopott küszöbén hófehér hajú öregek békésen pipáznak. A tiszta nap-sütésben élesen nyulanak el az árnyékok. Az utca kövezetén kis taligára zörög; piros fejkendő leányzó huzza dalolva. A kis padka alatt egy lompos kutya alszik zavartalanul. Csönd és béke. Szeretem a csöndes falvakat; az estéli harangszó elszánnal az áldott mezők felett. Szerszámaikat vállukra fektetve, a mezőkről hazafelé tartanak a fáradt emberek. Esteledik; az utca sötét és néptelen és a házak apró ablakai megvilágosodnak. Béke, béke. Szeretem a ködös tájakat, ahol titokzatos párok gomolyognak a nedves tarlók fölött. Szeretem a magányos hegyormokat. Szeretem a lomha folyókat, amelyek zöldellő partok között hőmpolyognak. A barna ladikban halászok ülnek és dalolnak bánatosan. És szeretem a csöndes temetőket, ahol a jeltelen és begyepesedett sirhantok alatt végre békében porladoznak a szegény, szomorú, megcsalt, kijátszott, szerencsétlen és fáradt emberek.

Sápadt ködök borítják a tengert. Apró, hideg cseppekben már napok óta hull az eső. Bolyongok az ázott parkban és mélyen beszívom a nyers és érdes illatokat. A cipőmre hideg sár tapad; különös gondolataim támadnak, mialatt nézem a szürke, nyúlós anyagot. A költők a bűn és a szenny szimbólumául használják; van ebben valami ironia. A rokonságot nem tudjuk letagadni. Ez az, amiből lettünk és amivé leszünk. Sár.

Ujra eljött az ősz és a terebélyes fák itt-ott már elkezd sárgulni, pirosolni a lomb. Kis szellő támad. Egy magas gallyról a gyöngye fuvalatra leválik egy kis levél és lassan, lebegve indul a föld felé. Elnézem hosszan. Furcsa, sajátságos kis íveket ír le a levegőben, süllyed és fölemelkedik, a maga halálos kis táncját járja, mielőtt végképp megpihenne a porban. Nézem eltűnődve s e percben úgy érzem, hogy egy falevél hullásában minden, minden benne van. Élet és halál.

Az emberektől csak békét akarok, amíg eljön értem a halál, amelytől már régen nem félek. Az életemtől már semmit sem várok. Az én életem egy kis csüggedt hajó, amely csöndben és eseménytelenül uszlik a bánatok végtelen tengerén egy ismeretlen kikötő felé...

*

A császárné állapota rosszabbra fordult. Idegessége, buskomorsága nőtt; irtóztva kerülte az embereket. Különös szokásokat vett föl. Néha éjjel fölkel a ágyából és feje köré egy könnyű sál csavarva, lement a parkba és órákhosszat kószált a sötét utakon, a néma fák közt, a csillagok alatt. Szívántalma is komolyabbá vált; gyakran érzett valami különös, alig fájdalmas; sőt csaknem jóleső simogató érzést a bal-mellében. Terézia tudta, hogy a halál simogatása ez. Az arca sápadt volt és merev, a haja egészen szürke már. Az egykor élénk, vidám szemek ragyogására fátyol borult. Az egykor fejedelmi alak meggörnyedt egy tragikus élet rettenetes súlya alatt.

A császárral ritkán találkozott. E találkozásokról mindketten féltek. Ha együtt voltak, ha beszélgettek, valami megmagyarázhatatlan, bántó és elviselhetetlen érzés lopózott közéjük. Egy szakadéknak, az össze nem tartozásnak, az idegességnek az az érzése, amely az első találkozásuk első percze óta ott lappangott közöttük és azóta nem halt meg. Mindketten kissé bűnösnek érezték magukat egymással szemben; de ezt önmaguknak sem vallották be s ez ingerültté tette őket. Mindketten gyáván és szégyenkezve palástolták ezt az érzést és gondos aggodalommal igyekeztek jól, nyájasan és szeretetreméltóan bánni egymással.

Terézia az év legnagyobb részét egy tengerparti fürdőhelyen töltötte. Reggelenként udvarhölgye társaságában a gyógyforráshoz ment, amelynek vastartalmu vizét orvosa, vérszegénységére való tekintettel, melegen ajánlotta. Mindennap megivott egy pohárral a gyöngyöző vízből, kis üvegcsővön keresztül, azután hosszabb sétát tett a még néptelen parkban.

Egy reggel, amikor udvarhölgye kíséretében a forrás felé haladt, csöndesen megszólalt:

— Holnap hazautazunk.

— Igenis, felség, — mondta kísérője csodálkozva.

— Tegnap este óta rendkívüli nyomasztó érzésem van, — folytatta a császárné — valami ismeretlen veszedelmek homályos megsejtése talán. És ma éjjel rettenetes álom volt. Rendkívül aggódom a császár miatt.

Terézia elhallgatott; a szemében lázas, nyugtalan tűz égett. Némán haladtak tovább. A sétányon alig lézengett egy-két koránkelő fürdővendég. Az egyik padon sovány, hosszúhajú fiatalember ült; a lábait keresztbe fektette és vékony ajkai között idegesen rágsált egy cigarettát. Sötét és lázas tekintetét Teréziára vetette, aki kissé összereszté. Mikor továbbment, érezte, hogy az idegen hosszan utána néz.

Midőn tíz percczel később a bokrok között ismét feltűnt a császárné gyászruhás alakja, a sovány fiatalember még ott ült a padon. Midőn Terézia a pad elé ért, a sovány fiatalember hirtelen fölállott és kettőt előrelepett. A jobb karját magasán fölemelte; valami megvillant a levegőben.

A következő pillanatban Terézia egy erős ütést érzett a mellén, amelytől hátratántorodott. A szívébe élesen belenyilaltott valami s a szeme előtt halvány és zavaros képek rohantak és torlódtak össze, amelyeket hirtelen véres függönyök takartak el. Erős karok támogatták egy padig. Terézia lecsüggesztette szédült és zsibbadt fejét. A szemét óriási erőfeszítéssel nyitotta föl.

— Mi történt... — susogta alig érthetően — meghalok... Istenem, a megváltás... milyen sötét van itt... — mondja meg a császárnak... kérem... bocsásson meg nekem...

Ezek voltak utolsó szavai.

*

Lajost mélységesen lesújtotta Terézia halálának híre. Fájdalmába részvét, sajnálkozás és egy kis lelki-furdalás vegyült. Visszavonult szobájába és sokáig sirt. Az arca sápadt volt és vonásai dultak.

... Terézia kedvencz gyászruhájában feküdt ravatalán. A halottasszobát fekete kárpitokkal ékesítették. A ravatal körül magas gyertyák ontották sápadt fényüket; térdeplő papok imádkoztak szüntelenül.

A császárné arcvonásai kisimultak és megenyhültek a halálban. Valami végtelen nyugalom honolt a mozdulatlan arczon, amelyen mintha régi szépségének sápadt visszfénye derengett volna.

Az egész termet megtöltötték a koszorúk. Egyik ékeesebb volt a másikinál. De a koszorúk e tengerében is feltűnt egy egyszerű mezei virágokból fűzött, hatalmas, tarka koszorú, amely a ravatal lábánál valami élénkséget árasztott a gyászos teremben.

Ezt a koszorút abból a bárd faluból küldték, amelyben a császárnak kastélya volt és amely többször látta vendégül a császárnét. Az egyszerű bárd asszonyok széles sötétkék szalagra, arany betűkkel hímizték ki a fölíratot, amelylyel urnójuktól örökre búcsút vettek. A szalagon csak ennyi állott:

»Flores etiam miseri desertorum te salutant!«

HATODIK FEJEZET.

Néhány valóban kivételes tehetségű költő működése után az irodalom hanyatlani kezdett. Az óriásokat epigonok követték, akiknek a működése abban merült ki, hogy valamivel rosszabbul elismételték azt, amit az elődeik már sokkal jobban elmondtak. A költők táborra rohamosan növekedett; versekben irták meg a szöke vagy barna leányt, aki könnyörgéseiket meghallgatta, vagy nem hallgatta meg. Nem csekélyebb volt a tömeg ama verseknek, amelyekben a szerelmes költők tetőtől talpig megénekelték az imádott hölgyek bájait. E kor lírai költészetének ezek voltak vezérlő eszméi; a szorgalmas költők e kétségkívül nagyfontosságú tárgyakat számtalan változatban merítették ki s feldolgozták, stanczában, terczinában, szonettekben, madrigálokban és ritornelekben, trochaeusokban és jambusokban.

A regényírók arról regéltek, hogy egy férfi szerelmes volt egy karcsú lányba, akit számtalan akadály és ármány ellenére mégis feleségül vett, vagy pedig számtalan akadály és ármány ellenére mégsem vett feleségül.

A drámai irodalom már nagyobb változatossággal dicsekedhetett. A drámai témák arról szóltak, hogy valaki beleszeretett egy leányba s miután összeütközött önmagával, vagy az erkölcsi világrenddel, a leányt nem vette feleségül (dráma), vagy összeütközött és feleségül vette (szinmű), vagy nem ütközött össze és nem vette feleségül (vigjáték), vagy nem ütközött össze és feleségül vette (tragédia).

E gazdag eszmekörhöz járult még az írók fantasztikus műveletlensége is; az irodalom szerény hajója megfeneklett a kétezer esztendő óta kizsákmányolt szerelmek zátonyán és szánalmasan vergődött azon. Nem tudták elképzelni, hogy másban is lehet szépség

harmónia és poézis, mint éppen a nagy, heroikus szerelmek ostobaságában és házugságában. Nem is gondoltak arra, hogy a szerelem az irodalomban egyáltalán nem érdemel külön helyet, mint például a gyűlölet, az éhség, vagy a gondolat. Makacsul és csökönyösen ragaszkodtak a szerelemhez, mint az irodalom legfőbb és elsőleges témájához és százszor és újra feldolgozták, új köntösbe öltöztetvén ezt a hazug, unalmas és agyoncsépett érzést. De ezen nem lehet csodálkozni, ha meggondoljuk, hogy még a legtehetségesebbek műveltsége is egyoldalú volt. Az írók irtóztak a tudománytól, mert azt gondolták, hogy a tudomány ellensége a művészetnek. Nem is álmodták, hogy testvérek ők.

A nagy háború előtt és alatt, egyes gondolkodó fejekben született meg az irodalom forradalma és kevés-sel a nagy háború után a csődjét okozta a szerelem irodalmának. A szerelem az irodalomban háttérbe szorult és ha később voltak is írók, akik ezt nem akarták tudomásul venni, az nem jelent semmit. Utóvégre rossz írókra is van szükség, mert ha nem volnának, a jókat nem tudnók értékelni a viszonyítás híján; továbbá a rossz íróktól tanuljuk meg, hogyan nem szabad írni, ami nem kevésbé fontos, mint az ellenkezője.

*

Tempora mutantur, et nos mutamur in illis.

Borbonius e közkedvelt mondása kétségkívül revízióra szorul. Az idők változnak, ez nem vitás, de mi nem változunk a múlt időkkel; mi csak megöregszünk, csalódunk és meghalunk, és énünk ugyanaz marad halálig. A fiatalság éveiben forradalmár az ember; de alig mulik el egy emberöltő, azon veszi észre magát, hogy az új fiatalok új forradalmat hirdetnek és őt, az egykori forradalmárt elvei és meggyőződése miatt épp úgy sötét reakzionáriusnak bélyegzik, mint az ő nemzedéke az előttevalót.

A bárdok földjén hatalmas változatokat hozott a korszak. Lassanként valóra váltak azok a reformok is, amelyeket a letiport forradalom vezérei örültségnek nyilvánítottak és elvetettek.

A bárd nemzet Európában történt letelepedésének ezredik évfordulóján világkiállítást rendezett, amelyen nagy haladásról és arról az igyekezetéről tett bizonyosságot, amelylyel az európai kultúrába bekapcsolódni kívánt. A bárd főváros rövid időre kedvencz kirándulóhelye lett az idegeneknek, akik tömegesen keresték fel az ismeretlen várost.

A kiállítást maga a császár nyitotta meg, a hálás bárd nép határtalan lelkesedéssel ünnepelte és szeretetének minden jelével elhalmozta az ősz uralkodót. Lajos figyelmesen megnézett mindent, végigjárta valamennyi pavillont. A könyvészeti pavillonban egy olyan eset történt, amit senki sem tudott megmagyarázni.

Lajos fényes kíséretével megállott a terem közepén. Kétoldalt hatalmas állványokon példás rendben sorakoztak a bárd könyvpar leggyönyörűbb és legreमेkebb alkotásai. Lajos figyelemmel hallgatta végig a kiállítás felügyelőjének rövid üdvözlő beszédét és körülnézett a könyvespolczokon. A szeme megakadt egy diszkótésű könyvön. Közelebb lépett és elolvasta a címet: »Alexander összes költeményei.« Kezébe vette a könyvet. A közelálló kényelmetlenül feszengtek.

— A forradalom költője — mondta valaki báortalanul.

— Tudom — mondta Lajos mosolyogva és elgondolkozott. Majd hirtelen kinyitotta a könyvet és a tartalomjegyzékben keresett valamit. Azután meg-

találta és föllapozta a költeményt. A közelállókban elhűlt a vér. Lajos zavartalanul olvasni kezdte a »Szabadság«-hoz címzett ódát. Azután befejezte és a könyvet visszatette a helyére.

— Ugyebár, Alexander fiatalon esett el? — kérdezte Lajos elkomolyodva.

— Igenis, felség — válaszolta a felügyelő.

— Talán huszonhat éves volt?

— Igenis, felség.

— Milyen kár, — bólintott Lajos csöndesen — milyen kár. Rendkívül tehetséges fiatalember volt.

(Folytatása következik.)

A király.

— Carl Spitteler. —

Szólott Cornelius Clemens, a konzul:

„Kivánom, hogy rabszolgám valahány van, a munkában mind hajlamát kövesse s kedvét. A munkát jóvá kedv teszi. Ki nincs helyén, félembornyit sem ér: ha ácsnak jó, kontár kertész lehet“.

„Am egyszer aztán, hogy a birtokán járt, egy rabszolgára lelt a többi közt: az uton csetlőn-botlón bajmólódott, esetlen gúnynak czéltáblájaul, míg sete-suta módra kalapálva, csak gyöngye ujjait vérezte föl.“

Kérdő szemekkel és rosszkedvűen nézett a konzul a major domusra; s ez: „Engedelmet, — szolt — de ezzel immár nincs munka, mit meg nem próbáltam én — hiába minden, ez semmit se tud!“

A konzul erre ráripakodott:

„Kontár, beszélj! mi voltál a hazádban?“
S bűtől barázdált homlokát setétlő daczczal veté föl a rabszolga most s kimérten így felelt: „Király, uram...“

A konzul szánakozva hallgatott el, az ember sorsán mélyen eltűnődött, majd így szolt: „Végezzék ki ezt az embert!“

Rédey Tivadar.

Saison.

Téli mese.

— decz. 6.

A hó esik és én tuláradó kedvemben vagyok ma. Kora délután van, egyedül vagyok a szobában és különös szokásom szerint lassankint feléled bennem minden szó, amit tegnap magával beszéltem és minden, amit maga mondott. Lassankint a csöndben egyszerre csak elkezdnek rezegni bennem a hangok, amik tegnap a kozmikus ürbe rezegtek és a szavak, amik tegnap este meghaltak és pontosan tagoltak, hallom őket bennem. Közben kinézek az ablakon, az utcza másik oldalától valami nagy,

fájdalmas szürkesség választ el. Egy szembenlevő ház ablakából egy valaki vörös kendőben kinéz, az ablakhoz szorítja a fejét és ásit, oly megfoghatatlan mélyről, belefoglalva minden sivárságot, mely körülvesz és minden pillanatnyi undort, melyet egyes esetekben érzünk, mint egy módosult sóhaj, mert sóhajtani felesleges, viszont ásitani jogunk van.

A szavak, amik tegnap meghaltak, csak tovább hangzottak bennem, az ég szürke volt és minden köröskörül és én valami szárnyalásokat éreztem, hogy meg kellett fogódnom az ablakkilincsben, a szememet érthetetlen módon nedvesnek éreztem.

Megjegyzem, nem szeretem ezeket az érzékenységeket, ugy-e nevetségesek is, micsoda értelmetlen dolog egy ásitásról ennyit beszélni?

Aztán leültem a székbe, melynek velencei támlája révén az ember valami régi ember mégelevenedésének érzi magát, egy perc, egy óraütés, aztán megmerevszem és visszatesznek a sarkophagba. Benső beszélgetésünkben éppen ott tartottunk, hogy maga azt mondta, hogy feltűnő nevetségesnek találom, igen.

A szoba lassan sötétedni kezdett, a krizanthémek a japán vázában úgy olvadtak bele a sötétségbe, oly fokozódással és oly simuló áhitozással, mintha minden szirmuk külön kérte volna és hívta volna a sötétet, a felejtést és a gázlámpa részleges fényét, mely lent volt az utcán, közvetlen az ablak alatt és furcsa fényfoltokat szórt szét a falon. Erre én oly megnevezhetetlen boldogságot éreztem és letérdeltem a szobában és valami nagyon ujjongót kellett mondanom, ezért ezt mondtam és szét kellett tárnom a karomat:

A holdbeli napnyugati palotába,

A napbeli napkeleti palotába

A Soria-Moria házba

Törünk be ujjongva, hurrázva.

Maga ezalatt azt mondta lassan bennem, hogy tegnap másért is rossz napom volt, vannak olyan napok, mikor...

Felvettem a kabátomat és elmentem hazulról. A hó hullt, a hó... milyen szép most este az utcza, de bántott, hogy maga tegnap szomorú volt és kimondhatatlanul bántott, hogy azt feleltem magának: igen, vannak ilyen napok. Micsoda butaság!

Azt kellett volna mondanom magának, hogy mondok valamit, azt kellett volna mondanom, hogy tudok egy módszert, próbálja meg, éppen olyan, mint egy orosz regényben, sötét tömeglakásban, egy színházi látcső megfordított végén nézné valaki a szobában lejátszódó dolgokat, a nyomorokat, kitörő fájdalmakat és minden oly kicsinek látszik, hogy nevetni kell, oly groteszk volt. Így, módszerem szerint, csukja le mindig a szemét ilyenkor, midőn egy ilyen nap jön és hirtelen nem fog látni semmit az egészsből, úgy eltávolodott minden, egy másik partra röpült és maga kinyitja a szemét és — megért mindent.

A hó hullt tovább csendesesen, a hó, melytől oly barátságosak lesznek a legcsunyább utcák is, amely oly különös, érthetetlenül szomorú atmoszférájú régi éveket

juttat az ember eszébe, talán még csak ama bizonyos másik szobában, hogy tavasz, van annyi melegség, emlék, hipnózis és sirnivágás. Eközben még mindig a tegnapi beszélgetésünk zenéi hangzottak, maga a perczen oda-vezet az ablakhoz, a III-dik emeletről igazán még szebb minden, különben is ez a ligetben van, milyen sötét és milyen fehér, úgy messziről egy sárga gázlámpa fénylik és maga azt mondja: nézze, milyen csendes és nyugodt minden. Szépnek találom, hogy mi ezt innen fentről nézzük. Különben is, az ablakon át minden szebb.

És aztán, mielőtt elmentem, párnája alá újabb nyilatkozatot helyeztem el, hol megerősítve s körvonalaiva voltak esti érzéseim.

De mikor a lépcsőn lementem, oly szépnek láttam mindent és kint oly hideg volt és azt gondoltam: óh, most magaslaton vagyok és nem szabad, hogy lassu átmenetek visszafordítsanak szokott közömbös mivoltomba és a szürkeségbe, ami körülvesz, hogy kell egy pont, mely most befejez valamit és elkülönít mindentől, ami még következne, hogy kell, hogy valami hallható legyen, mely megakasztja a percek egymásba folását, valami konkrétum, mely a pontot felteszi.

A lépcsőn felhúztam a szemöldökömet és a monoklim éles és vidor ropogással tört száz darabra a lépcső fokain.

Neményi Imre.

Kis novellák.

I.

János barát.

Irta: DORMÁNDI LÁSZLÓ.

És megjelene a gonosz Sátán asszony képében és elragadt az isten aklából egy fehér báránycák.

*

Gyönyörű verőfényes dél volt. A kolostor csengetyűi ebédre hívták a barátokat, az ódon falakon belül nagy volt a sürgés-forgás. Az apát ur kint állott a tornácson, hangosan osztva parancsait. A juhász kezén elsikkadt egypár báránycák és a vörös arczu, jól táplált pap kiabálva szidta a remegő embert:

— Ha én is úgy vigyáznék isten báránycákira, mint te a miénkre, akkor az örökkévalóságig a pokolban égne a lelkem. Vigyázz magadra, ember! Örökös átokkal sújtalak, ha a báránycák holnap délig itt nem állanak az udvaron.

Sarkonfordult és nagyokat fujva ment a refektórium felé. A nagy, homályos teremben együtt voltak a kolostor papjai, a legvénebbtől, Lőrincztől, aki az apát helyettese volt, egészen a legfiatalabb fráterig, a fiatal parasztfiúig, aki alig három hete öltötte, magára a csuhát és csak különös szorgalmával érdemelte ki azt a kegyet, hogy az asztalnál ülhesse.

Az apát megállt az asztalfőn. A barátok néma csendben fogadták, fejeiket mélyen lehajtva. Félték tőle, mert nagyharagu, hirtelenkező ember volt. A homályból csak tonzurájuk villogott ki.

Az apát imádkozott. Szemeit áhitatosan szegezte a mennyezetre, elmondta a Miatyánkot, aztán az

asztali áldást mormogták el valamennyien. Keresztet vetettek és Lőrincz barát intett:

— Hozzátok az ebédet!

A fráterek felugráltak és kisiettek a konyhába. Az apátnak újból eszébe juthattak az elveszett báránycák, mert nagyot fujva fordult Lőrinczhez:

— Hát János testvér hol van?

Lőrincz lehajtotta a fejét:

— Ő nem jön ma ebédelni. Az ördög szállotta meg a lelkét, ázzal viaskodik. A másoló-teremben ül. Szent iratok másolásával akarja távoltartani a gonoszt.

Az apát rosszkedvűen csóválta a fejét:

— Nem szeretem én, hogy János barátira majd minden héten rájön a bolondóra. Tudom, hogy becsületes, keresztény lélek, de nagyon félek, hogy egyszer mégsem tud majd ellenállani a nagy kísértésnek és a Gonosz diadalmasan fog elragadni egy lelket a rámbizott nyájából. Megyek, beszélek a fejével és segítek a lelkén.

— Jobb lesz magára hagyni, — vélte Lőrincz — megesett ez már többször vele, de még mindig győzedelmeskedett a kísértés felett. Ha bemegyünk hozzá, még csak jobban felingereljük.

Az apát bólintott.

— Igazad lehet, Lőrincz, nem háborgatom. Hadd tombolja ki magát egyedül. Isten adjon nyugalommat a szegény léleknek. És most már hozzátok azt az ebédet, mert éhes vagyok.

*

János barát egyedül ült a nagy teremben. Hallotta az ebédre hívó csengetyűszót, de meg sem mozdult. Neki máma magaválasztotta börtöne van. Nem irt; sápadt, krisztusszakállas arcát tenyerébe rejtve gondolkodott. Nem tudta, mi tánczol szemei előtt, de akármerre fordult, egy tüzes szempárt, egy hajfürtöt, egy bűvös asszonyajkat látott maga előtt lebegni. János barát jó keresztény volt, irtózva takarta el szemeit a kísértés elől. Hiába. Sötétben, behunyt szemmel még sokkal csábítóbbak voltak a látomások. Csak a kezét kellett volna kinyújtania és...

Reszketve ugrott fel. Odavetette magát a szentkép elé. Hosszan imádkozott, szemeit merően a Mária-arczra szegezve.

És — borzalom — a szent Szűz elmosolyodott és csábító, bűnös, forró szavakat susogott a jámbor vezeklő fülébe.

— Gyere, ölelj magadhoz, csókolj, szeress, gyere, gyere!

János felugrott. Lekapta a falról a szeges szíj-korbácsot és végigvágott vele a saját hátán. Kétszer, háromszor, sokszor, míg a vér is kicsordult vállából.

Félénken odanézett a Mária-képre. A Szűz arca komoly volt. És János barát forró imával kért bocsánatot tőle bűnös gondolataiért.

Az ablakhoz lépett és a hideg köre szorította izzó homlokát. Az erdő felől langyos szellő suhant be a szobába, bimbózó virágok illatát szórva széjjel. A tavasz édes lehellete volt.

János barát kibámult az ablakon. A kolostor előtt, a gyepes térségen egy pásztorleányka legeltette libáit. Piros kendő volt a fején, rövid, kék szoknyácska verdeste fehér lábszárait. Az arca... János barát ijedten kapott a szeméhez; — az arca éppen olyan gunyosan mosolygó, hívogató, csábító volt, mint előbb a Madonnáé.

— Ne hagyj el, istenem, — könyörgött — ne hagyj bűnbe esnem, elkárhoznom. Segíts meg az én nagy bajomban!

A lányka felnevetett hozzá. A vörös ajkak mögül hófehér fogacskák villogtak feléje. Vagy tán csak János barát elhomályosult, káprázó szemei látták úgy? Azután intett is nyirfavesszőjével és kaczerán ringatva derekát, csengő dallammal, mely versenyre kelt a pacsirtáéval, megindult az erdő felé.

János barát szemei előtt, összefolyt minden. Rekedt kiáltást hallatott és egyetlen ugrással kivetette magát a nyitott ablakon. Legurult a magas kőfalról, elterült a földön. Néhány pillanatig mozdulatlanul fekve maradt, azután fölugrott, felkapta hosszú ruháját és hajadonfótt, véres vállal, lihegve, zihálva futott az erdő felé.

*

Mikor az apát és Lőrincz barát lementek, hogy megvigasztalják vezeklő testvérüket, a terem üres volt. Benéztek a benyilóba, keresték a czellájában, nevén szölongatták, de hiába. Visszatértek a terembe. A tárt ablakon a tavasz hívogató illata lopódzott be.

— Itt a gonosz járt, — mondotta szomorúan Lőrincz — még most is érzem a kénköbűzt. Szegény János barátnak vége. Gyerünk testvér, imádkozzunk a lelki üdvéért.

Rázenditettek a zsoltárra. A napsugárban fürdő erdő felől vidám kaczagás hangjait hozta be a szél.

II.

Az ikrek.

Irta: IFJABB JACOB GUSZTÁV.

Ha magyar ember látogatott el messzi Londonországban a Colosseumba, bizonyára a plakát szöli-totta oda, amely főszámnak hirdette a »Táltos« mutatványát. S csakugyan, mintha székely mondák álma lett volna ez az izmos szíami ikerpár. Talán Csaba királyfi utján jöttek a földre az Ikrek.

Az újvilág jóindulatu óriásai lehettek volna Péter és Pál, a táltosok. Pedig ott szülte őket, halála árán, a napszámos asszony Pest határában, ahol mindig újabb agyagsírok nyílnak a házak tűzfalainak mentén, hogy bérkaszárnnyák nőjenek ki belőlük. Ott született Péter és Pál, ahol az alföldi szél-hordta magyar ábrándozás megtörik a szürke, városvégi életen. Iskola-társaik kicsufolták az ikreket, de nem akadt az az összeröfönt gyermekserég, amely meg ne hátrált volna a mintegy földből nőtt, zömök emberpár útlegei elől. Apjuk verte, a pokolba küldte őket; ugyan mit kezdjen velük? Melyik mesterembernek kell az ilyen torz s nagyétű inaspár? Két tanonc, akik azonban csak együtt járhatnak, dolgozhatnak. Mikor a vándorcirkusz igazgatója ajánlkozott, hogy embert farag a fiukból, apjuk örömet egyezett bele. És a felpénzt rögtön be is itta Borgőz Szaléz »Pegazus«-hoz címzett csap-székében.

S most nekiindult Péter és Pál a közös életnek, amelyben nem akadt soha simogató anyai kéz, hogy elhessegesse sorsuknak keserves álmait. Őh, be jó volt a nehéz mutatványok után aludni, beburkolózni a meleg sötétbe, melybe csak a ketreczekből hangzott egy-egy vadállat szuszogása a páratelt levegőn át. Ilyenkor a rideg bámulatért, amelylyel mutatványaik nézői adóztak és az utca gunyos szavaiért hullott csendben a könnyük. Ha az a sok-sok könny mind gyöngygyé változott volna, azt is szíves-örömet nyújtották volna oda annak, aki szeretettel közeledik feléjük.

Mikor elszerződtek Londonba és első felléptükre vitte Péter meg Pált a kocsi, mind a ketten összezzenetek, rosszat sejtőn. Mintha valami láthatatlan óriás keze rajzolta volna tüzes betűkkel a kormos éjszaka magasságába:

COLOSSEUM.

S a rossz sejtélem valóra is vált. Az öltözők között elvívó folyosón beléjük cikázott a szerelem. Ez az érzés, amit eddig elfojtottak magukban, czudar átkuk miatt, most végigvágott rajtuk úgy, hogy minden idegszáluk megrezgett belé. Ezt az érzést Szeréna, a pompás testü tánczosnő váltotta ki belőlük. S ez estén történt, hogy a testvérek, akik között sohasem volt nézeteltérés, a trapézon egy-egy dühös szitkot sziszegtek oda egymásnak a köteles mosoly leple alatt, mert hol az egyik, hol pedig a másik hibázta el a mutatványt.

Együtt vacsoráztak a többi artistával és mily kellemes véletlen volt a számukra, hogy e nemzetközi társaságban éppen Szerénáról derült ki, hogy magyar. Összetelepedtek és a fiuk a tánczosnő szemében keresték távoli hazájukat. Mikor a leány indulóban volt, az ikrek is felpattantak, hogy elkísérjék. Ám még a megszokott gunyos megjegyzéseknél is jobban fájt nekik a leány durva tréfája:

— Az egyikük hazakisérhet!

És Péter meg Pál dühösen pillantottak egymásra:

— Miért is nem küldhetlek a pokolba?...

Alig hogy távozott a leány, ők is szótlan utnak eredtek. Még látták, hogy a sarkon várja valaki Szerénát. Kinyalt gavallér volt, kinek szemgödre alig birta fogni a monoklit, de a leány mégis boldogan karolt beléje s odasimult a vállához.

Mikor aludni tértek, a vetkőződésnél Péter odavetette:

— A magunkfajta embereknek nem volna szabad szerelmesnek lenniök!

Pál rárivallt:

— Fogd be a szád!

Ez volt az első eset, hogy haragosan fedődtek egymás mellett. Érezték mind a ketten helyzetük tragikomikus voltát; egymáshoz kötve jóban s rosszban, szótlan s ádáz gyűlölettel egymás iránt. Sokáig figyelték kölcsönösen a lélekzetüket és bizony már belevesztett az utcái lámpásnak szobájuk mennyezetére vetődő fénye abba a józan szürkességbe, amely kelet felől jött, mikor végre elaludtak...

Csak igen kevés embernek adatott meg, hogy elkerülje az élet országutján azt a pontot, amely végzetessé válhatik a számára és az ikrek nem tartoztak e szerencsések közé. Idegesen teltek a napjaik és most már minden erejük megfeszítésével kellett dolgozniok az előadáson, mert a szerelem, ha meddő, sok energiát fogyaszt. S ha olykor meg kellett hallgatniok más emberek baját, a gondolataik dehogy is jártak ott. És gyászosan sötét volt az a napjuk, amelyen nem szólhattak Szerénával. Ha meg találkoztak vele, mindig újra felfájt bennük: miért is vannak egymáshoz lánczolja? A kettéválasztatásuk semmi veszélyvel sem járna, de akkor már másod-harmadrendű mutatvány válnék belőlük; hiszen éppen azért lettek világhírűek, mert torzszülöttek s mint egy test, hajszaínyi pontossággal dolgoznak össze. Igen, ez könnyű, sőt természetes volt addig, amíg az átkozott, de mégis imáandóan édes Szerelem nem furakodott az életükbe. Így azonban — bár most is egy a gondolatuk, egy a vágyuk — éppen ez az, ami elválasztja őket, jobban minden orvosi beavatkozásnál. S míg közöttük mások ujjongva élvezték a szerelmet, hozzájuk sohasem ismert erővel láto-

gatott el a szomorúság. Mint fáradt vándorát az éjszaka messzi ablak fénye, úgy hívogatta őket a halál. És olykor a gyűlöletnek valami hallatlan erejével kívánták: bár pusztulna el a másik. Annyit gondoltak erre az eshetőségre, — nem számítva arra, hogy azt közülük az életben maradó is meg fogja színyleni — hogy szinte biztosra vették, egészen beleélték magukat. Ettől a gondolattól szinte felfrissültek. Most már újra tudták érdeklődéssel hallgatni a más emberek baját, miközben az ikertestvér arcát, mozdulatait figyelték: nem látszik-e már, hogy beteg?

Az idegesség először Pálon vett erőt; nem tudott aludni, pedig az artistának fegyelmezett szervezetre van szüksége. Ópiumot rendelt az orvosa.

Egy éjszaka Péter arra ébredt, hogy Pál, kivel már igen régen nem beszélt, erősen fészkelődik, azután felül, őt is magával huzva.

— Mit csinálsz?

— Ópiumot szedek.

Pedig Pál ekkor már határozott és Péter poharába jó nagy adaggal öntött az álmot adó szerből. Később Péter megszomjazott és Pált — aki magával tehetetlen alvót mimelt — magával emelve, kiitta poharát.

Reggel Pál addig nem mozdult, amíg Péter nem ébredt. Láta rajta, hogy kábult és úgy gondolta: éjszakáról éjszakára növeli az adagot s így fokozatosan öli meg.

Még soha annyi tapsban nem volt részük, mint ezen az estén. Most következett a kettős salto. Hatalmasan nekilendültek és Péter hirtelen elkábult, elvesztette a trapézt... A közönség feszülten figyelt erre a soha nem látott mutatványra. Pál csak azt érezte, hogy vad forgásában, amint a hajítóerő Pétert dobja, oldalán reccsen a hus, szakad a bőr. Vad öröm fogta el: most, most válnak ketté. De a hallatlan fájdalom megölte az erejét és a hatalmas lendületben, ernyedt kezekkel vágódott a »Táltos« a kulisszák mögé.

A közönség tapsolt, pohárcsengés, tányércsörömpölés csilingelt fel a színpadra és a hullaszállító ház telefonkagylóján beszólott a vig muzsika, mikor a kocsit szőlítették. Odakünn az utcán pedig Szerénát a kiskapuban várta kinyalt gavallérja.

INNEN-ONNAN.

= **Revanche.** A béke itt van s még nem érezzük. A katonák nagyrészt itthon vannak, s a háborút hozták magukban. Még nem tudták kiizzadni magukból a gyilkosságok mérgét. Az egymással szembe jövő vonatok még mindig ellenséget is hoznak-visznek. Vetkőztetik egymást a katonák. Divattá lett a levetkőztetés. Elszedni a védtelenebb ruháját, cipőjét, élelmiszerét, s meztelenül, táplálék nélkül hagyni a fűtetlen, betört ablaku, kilométerek százaira szomjas vasuton. Állítólag revancheról van szó. Revancheot akar adni a hazautazó s a visszautazó. Hogy ki kezdte, örök titok marad. A háboru szebben kezdődött. Akkor még olvastunk megható meséket a gyöngéd szívű orosz járőréről, mely cukrot lopott a didergő magyar baka teája mellé; emberséges kozákról, aki kiségette a süppedékből a sülyedő huszárt. Emberek voltunk. Akkor még a ruha tette az embert. Ma a levetkőztetés.

* * *

× **Két világ.** Közéletünk Szahariján ma még kettős mesgye fut. Duplicitás mindenütt. A régi rend leomlott s az új rend most épül. Új idők lettek élünk és benne itt-ott még régi emberek. Fenn a budai vár mélyén még titánok csatáznak. A volt kabinet-irodába, par exemple, két ajtó nyílik. Az egyik: Drašche-Lázárhoz s a másik:

Diener-Déneshez. Az egyik előtt: egy vén, ezüst-pitykés, szarvasbőr-libériás Smolen Tóni hajbókol s a másik előtt: egy szegény, megvert piroskokárdás baka-káplár, Galló József elvtárs osztja a »Fogadj Istent.« Az egyik szobában nagy-nagy, halálos, félelmetes csönd s a másikban bátor, hangos szó, mint valami nagy rotációs műhelyben... S a bátor, hangos szó egyre erősödik, s a két szoba közt egy vékony rabczfal romeg a kopott tapéták alatt. S Diener-Déneséknél addig fognak egyre hangosabban szólni, míg a gyöngé rabczfal egyszerre csak végleg összeomlik.

* * *

= **Sírasók.** A fővárosi sírasóknak 50, azaz ötven korona napi-díjat ajánlott fel a tanács, hogy munkájukat folytassák. A sírasók azonban ásójuk nyelére ütöttek s nem fogadták el a tekintélyes summát. Azt felelték, hogy ők más pályán többet is kereshetnek. A lóversenypályán, mint tisztogatók; a jégpályán, mint söprögetők. Mert ami ezeken felül van, az már nem igen megy pályaszámba az ő szemükben. Csak nem mennek el falusi orvosnak, vidéki fiskálisnak, középiskolai tanárnak. Nevetséges! Tíz-husz koronáért naponta igazán nem érdemes az embernek a kisujját sem megmozdítani. A valószínű kevesebért még kevésbé. Figyelmeztetjük ezért az ugynevezett honorációrokat, hogy kísérjék érdeklődéssel a lapok pályázati hirdetéseit. Hátha üresedésbe jönnek a sírasói állások. Ne féljenek tőle. Nem olyan borzasztó az. Most már nyilvánvaló, hogy aki másnak vermet ás, jómódba esik bele.

* * *

= **Szögvitéz.** A fából készült vasvitézeknek ütött utolsó órájuk. Németországban legalább már hódát üzentek nekik. A dölyfös, szurós szemű, erőyes arcú, falékú hadvezérek, akik véres sarkantyúkkal lovagolták a népeket s nem akartak sohasem leszállni róluk, most szégyenszemre lelovagolnak emelvényeikről. Nem muzeumba kerülnek, offenzívák lelketlen vágytermébe, hanem piacok kalodáiba, összeszorított öklök elé. Nem az Unter-den Linden középkori hangulatot árasztó, ágyukkal és viasz-csatákkal ékes Zeughausába, hanem szekercze alá, tűzre, mert az emléküknél csak dideregni lehet. Németországban már huzogatják belőlük a vasszőgeket. Fáva lesznek ismét, favitézekké, fakatonákká, fagyilkosokká ezek a fából vaskarikákat kergető vasból fatábornokok.

* * *

× **Köd a Dunán.** Ma este egy piszkos, fekete hajó húzott föl a Dunán. Otromba, törött-testű óriás. A sűrű, nehéz ködben úgy vonszolta magát, lassan, lomhán, mintha óriási terhet cipelt volna... Mert ezer nehéz ölom-szívet hozott, valahonnan messziről... Ezer didergő, szurós darócba bugyolált, drága arany-szívet cipelt valahonnan Zimony tájékaról: ennek a szegény magyar népnek utolsó aranyait... Ezer halálasztant, halálracsigázott katonasívet hozott vissza... haza... a sötét, nehéz ködbe, a bizonytalanságba... Mert a Dunán ma fekete köd ül. Gyilkos, halálos köd. S a többi hajók már mind a parton, biztos révben, pihennek... Csak ez az egy otromba, tépett-bordájú óriás vergődik még rémes bugással... mert nem tud hol kikötni.

* * *

△ **Bajusz.** A tiszt uraknak bajszuk nem volt — még mult-korában szépen megvolt — az offenzívát ők úgy állták — hogy bajszukat leberetválták — hol fü nem nőtt, ott bajusz sem nőtt — bajusztalan a tiszt ur nem lőtt — csak lézengett úgy bajusz nélkül — hogy Konrád tata zöldül, kékül — no végre most ütött az óra — hát elrendelte kommandóra — hogy fejét fénylő megövezze — a tiszt bajuszát megnöveszsze — legyen sörtes, vagy lágyan ringó — egy tekintélyes kacskaringó — üljön egy kemény ajakágyon — s mint éles kés, úgy szurjon, vágjon — mint puska süljön — s mint tör

hasítson — hogy talján koma jól lapitson — ez szép volt a parancsnokságtól — jó, ha az osztrák Eszme lángol — a taljánt ugyan meg nem verték — a bajszerdőt ám megnyerték — ez tellett ki Konrád tatától — a bajszot nem látta a fától — amit főzött, most meg kell enni — a kacskaringót le kell venni — de nem felségfolyamodvány — így változik a fény az árnynyal.

* * *

Λ Az örült. A Newyork-kávéházban megjelent az örült. Egész rendes megjelenésű, szabályos örült volt. Nem valami gyűrött arcú, lobogóhaju titán, aki az arabeszkos márványasztalok mellett kubizmusról, vagy expresszionizmusról praelegált, avagy a bársonyos balkonok zugán, pikkoló fekete mellett bontja ki az irodalmi forradalom ponyvalobogóját. Komoly, kopaszodó férfiú volt, szolid exterieurral. Örült volt tehát, mint a rendes emberek általában, akik nem tudnak elhelyezkedni a mai élet forgatagában. Természetes, hogy örült feltűnést keltett a Newyorkban. Mentőkért! Mentőkért! — Zugott a kávéház, mint egy hangyaboly; a pinczerek sűrögték-forogtak, a sulyos borralókat a tálczán felejtették, a vendégek ellenben a zsebükben felejtették ugyanazt a borralót, miközben »örült sok dolgom van!« — kiáltással elszelleltek. Nem maradt a kávéházban más, csak egy higadt és megállapodott úr, aki nem törődve a menekülő zsivajával, nyugodtan a telefonfülkébe lépett, fölsengette a mentőket és bejelentette, hogy egy »örült« tartózkodik a kávéházban. A nyugodt férfiú természetesen maga az örült volt, aki a legnagyobb lelki nyugalommal kérte a mentőket, hogy szállítsák el a Newyorkból, mert attól fél, hogy ott megőrül.

IRODALOM.

Kafka Margit.

A magyar irodalomnak mélységesen nagy gyásza van: *Kafka* Margit meghalt. Rövid három hónap alatt ő a negyedik halottja a világkultúrába nemzeti sajátosságaival és önálló egyéniségeket karakterizáló törekvéseivel belekapcsolódó magyar irodalomnak. Gazdagabb, a világirodalmi értékek nagy komplexumát adó nemzetek irodalma is megérezné ezt a szomorú veszteséget, amit *Kafka* Margit a magyar irodalom első asszonya, de asszonyossága mellett is igaz, gazdag, nyugodt és harmonikusan mély művészi kincseket érlelő életének megszűnése jelent, de milyen fájdalmas ez a veszteség a hosszú sor után, amit a szeptemberi hervadó virágok alatt pihenő és első és utolsó regényével is maradandó értéket adó *Pilisi* Lajos kezdett meg és akit az új nemzedék tisztaságségű lírikusa: *Havas* Gyula és a meghatódottan emberi fájdalmasága regényíró: *Török* Gyula követett. Most meg: *Kafka* Margit, éppen most, amikor a kultura vesztesége sohasem jelentett többet, fájdalmasabbat, mint éppen ezekben a napokban, amikor a bennünket bámészan exotikumnak néző nyugat-európaiak a távolságon és a közönyön át irodalmunkról még a kötelező udvariasságnál is kevesebbet vagy csak hamisat, felületeset tudnak, talán csak annyit, hogy jó messze, gondosan elbujva Ausztria mögött, van egy nemzet, amelynek irodalmát még mindig a világirodalom legféltreértettebb alakján, *Petőfin* át nézik, körülbelül úgy, mintha a német irodalmat *Körneren* át akarnák megismerni.

Kafka Margit az új magyar irodalom reprezentatív értéke, és aki verseit, novelláit, elbeszéléseit, regényeit vagy akárcsak kritikái feljegyzéseit, megfigyeléseit, ujságczikkeit is olvasta, annak minden oka megvolt arra, hogy zárt egységét, külön nézőpontjait ne csak az »irodalmi érték« mindent általánosító jelzőjén át klasszifikálja. A halott író értékelése már kizár minden elfogultságot és fájdalmunkat csak úgy enyhíthetjük, ha nyugodtan fogunk hozzá az ítélkezéshez és behelyezzük

nagy és heves művészetét, lelkes érzésekből és mély lélekzésekől kihullámzó líráját abba a mi irodalmunkat is nyugat felé fordító áramlatba, amelynek alapja a tradíció, a hagyomány, az irodalmunkat összetartó erő, amely Csokonai Vitéz Mihályon és a francia forradalom alapelveit hitélül valló Vörösmartyn kívül Balassi Bálint szilajságában is benne volt, amely összetartó erő és lélek együtt szenvedett és együtt sanyargatódott a nyugat nagy lelkeivel.

Mint minden igazi tehetség, természetesen ő is *A Hélnél* kezdte, versen, tudatos, állandó, kitartó és célbaérő lírával, s nagy költőktől öröklött drága impresszióit feszítette új lendületre, új formára, új motívumra, hogy eközben ráleljen epikájára, mely az új magyar regényirodalom remekait adta, de elszakította az »én-ösztönök« pszichoanalitikai kutatásából fakadó lírájától, amelyet *Az élet útján* című gyűjteményes kötete oly parancsoló biztosan, gyönyörűen adott. És ebből a lírából teremtdötek novellái, a *Csendes válságok*, amelyekben csupa elképzelt történeteken át az egész élet asszonyos impressziója lázban és furcsaságban ragyogott felénk, de azon az öntudatosan okos, művészi készségen keresztül, mely *Kafka* Margit minden kis írásának finomvonalu és pontosan jellemző egyéni kvalitása. Ezekben a novellákban még erős, mély lírai zengés volt és ezt a lírai zengést meglepetésszerűen váltotta tudatos epikai erővé a *Szinek és évek*, a halott író első regénye, amely mellé még négy regény sorakozott. Minden regényének, de főként az elsőnek leglényegesebb alkotóeleme: a megfigyelés, a mély gondolati összefüggések és a bekövetkező események képzeti összeforrása. Mindnyáján emlékezzünk *Pórtelky* Magda kisvárosi életére, mindennapi eseményei köré toladó tragikus izgalmaira, s míg ez a szomorú asszonyi sors a férj öngyilkosságával és az egzisztenciális válságok vergődésében a legplasztikusabban megírt magyar regény, addig a *Mária évei* inkább pszichológikus írás, mely még nagyobb elmélydéssel fordul a legmélyebben eltemetett lelki rétegek felé, hogy *Mária* beszédein és levelein át élhesse szerelemmé mindazt, amit mint affektív energiát, tettekben is adhatott volna. Ezt a regényt igen sokáig pszichoanalitikus regénynek tartottam, és írói, orvosi szempontból is nagyszerű az az írói metódus, amelyet *Kafka* Margit az elfojtott komplexumok indulati energiájával adott, közelébb tolván *Máriát* az önmegismeréshez. Legujabb regényeire, az *Állomások*-ra, a *Hangyaboly*-ra, valamint a kisebb terjedelmű *Két nyár*-ra is megilletődéses szeretettel emlékezzünk, de elsősorban gyönyörű és bensőséges lüktetésű lírájára, amely oly hűségesen simul hozzá mondanivalóihoz, mintha mindent maga csinált volna meg, magától, vívódással és mégis természetesen, ami épp annyira jellemzi régen íródott, bánatos és finom elbeszélését, a *Csonka regény*-t, mint legutolsó írását is, *Az arimathiai*-t, amelylyel nemes és biztos írásművészete a monumentalitáshoz jutott el.

Döbbenetes veszteség a *Kafka* Margit halála, és érett, tudatos írói művészetén kívül a legfiatalabbak igaz, őszinte hívüket is gyászolják benne. Asszony volt, igaz emberi melegségű, drága asszony, és hogy elment a nedves, nyirkos télelőben, nagyon szegényekké lettünk, kisebbek, kevesebbek — *Kafka* Margittal.

Kázmér Ernő.

Balzac: Honorine. (*A Kultura kiadása.*) Ama kilenczvenhét, különböző című, de többé-kevésbé összefüggő regény között, amelyeket a tulajdonképpeni »modern« regény megalkotója: *Balzac* írt, a *Honorine* a leggyengébb, mert nincs benne semmi abból a nagyszerű, hatalmas csodából és a képzelt dolgok meglevenítésének bizonyos, máig is egyedülálló módszeréből, mely *Balzac* lángelméjének visszatükrözője. Ebben a regényben is a társadalmi regény formáját alapozza meg az élet furcsaságaival s tulajdonképpen itt sem realista, inkább kicsinyes szenvedélyek gyöngéd és változókn, de azért határozottan élethűséget adó krónikása. A »Comédie

humaine-sorozatból a *Honorine* elsősorban csak élvezékenyíti az olvasót s ez a hatása természetes, mert nemcsak az értelemre hat, hanem az író együttérzésre bírja vele olvasóit. Odaadón olvassuk *Honorine* sorsát, szívének nemességét és de L'Hostal áradó szerelmét, Oktav gróf nemes, plasztikusan nagy jellemének romantikus fellengzéssel adott rajzát, amelyet Balzac tulajdonképpen Gautierről vett át s Zolának adott tovább. Az új Balzac kétségkívül érdekes, becses olvasmány, már csak azért is, mert itt is az élet anyagi bajait, köznapi ügyeit viszi bele a regénybe, ama nagy szerelmen kívül, amelynek lelki elemzésénél sokszor a Góriotról emlékeztető finomságokat ad. Igen szép és kiadóhoz méltó feladat lenne Balzac teljes magyar kiadása, elsősorban a »Contrat de Mariage«-é, vagy a »Völgy lilomá«-é, mely utóbbi Brunetiére szerint Balzac leglélektanibb munkája. *Sztrókay* Kálmán modoros magyarsága a balzaci stílusnak nem egyenértékű visszaadása.

SZINHÁZ.

Edmond Rostand. A pompázó szavakat, hatalmas lírai lendületeket kedvelő francia drámaíró meghalt és halála történetesen egybeesik a sokat zaklatott, gyakran elhomályosodott francia gloire ujraragyogásával. De ahogy ez a ragyogás ellentmondása a világbéke eszméjének és a modern emberiség valóságra vált emberi és életközösségének, éppen olyan, csak külső formák között megnyilvánuló irodalmi halhatatlanság az *Edmond Rostand* világhíre is. Históriai drámákat írt, a *Sasfőket* és a *Cyrano de Bergeracot* és mindkettőbe belevitte a históriai élmény szuverénségét, a régi életből kinőtt, erősen hangsúlyozott látásmódot, de tagadhatatlan, hogy szépen látott, lázzal, latin páthosszal, lírain és kiszámított eszközökkel sohasem tévesztette szem elől a tömeghatást. Mindkét drámája végsőkéig feszített, a francia nemzetet szimbolizáló sorsos dráma, de például a szegény reichstadti herceg tragédiája sehol sem emelkedik a sors csúcspontjára, vagy akár az antik tragédiákat uraló sorsszerűsége. Egyéb drámái: a *Regényesek*, vagy a nálunk alig ismert *Princesse lointaine*, elfinomított romantikus kísérletek. Ötvennégy évet élt, de legutóbbi, már fáradtabb műveiben nem mutatkozott fejlődőnek. Jelentősége már tíz évvel ezelőtt kialakult, azóta egyetlen egy lépést sem tett előre, csak szublimálta, konzerválta revanche-apostolságából sarjadt hírnevét. Író volt; költő, de nem járt népe előtt, hogy példával szolgált volna. Dolgozott, de munkás életét nem állíthatjuk példaképpen az emberiség elé, mert tehetsége és tudása nem az emberiségesebb jövőt szolgálta. A szelíd Bepoit Malon, az egykori napzámos, többet tett az emberiségért, mint a cambrai villájában versedramákat faragcsáló Rostand.

ZENE.

Kamarazene. A *Waldbauer—Kerpely* vonósnégyestársaság második kamarazene-estélyét Dvoráknak igen ritkán játszott C-dúr kvintettjével kezdte meg, a nagybőgő szólamban *Schnitt* Róberttel. Ez a mindvégig frissen, szuggesztíven ható, tisztán zenei érzéseket keltő kvintett a legtökéletesebb élvezet közvetlenségével hatott és ugyancsak a hatást váltotta ki a Franck Cézár f-moll zongoraötös is, amelyet *Dohnányi* Ernő kísérő játéka tett gazdaggá, színessé. Ez az együttes játék figyelmenreméltó zenei esemény és *Dohnányi* kongeniális játéka Franck Cézár egy motívumot, végigszövő, ujszerű formafelépítésén át is oly technikai tökéletességgel érvényesült, mintha a zongorából széles ívben kicsendülő, hangulattal és gyengédséggel adott alapmotívumok az egymást követő tételeknek szinte egységes, lelkifolyamatszerű rajzát adták volna.

Közben Beethoven egyik legkésőbbi munkája, a 132. opussal megjelölt a-moll kvartett volt műsoron stílusos és a mester-ségbeli tudás minden gazdagságával adott játékban. Különben is a muzsikások mindvégig frissek, erősek voltak, rászolgáltak szép, emlékeztető ünnepeltetésükre.

HETI POSTA.

Mai számunkhoz posta-akarekpenztári befizetési lapokat mellékelünk és kérjük ama tisztelt előfizetőinket, akiknek előfizetésük december végén lejár, hogy a pontos expedíció érdekében előfizetéseiket mielőbb megújítani sziveskedjenek.

H. R. Pontosan az ellenkező hitet valljuk. Művészi ügyekben semmiféle szervezkedés nem lehet perdöntő. Sőt. A tehetségtelen tömegek szervezkedése a kisebb számu tehetségesek ellen mindig veszedelmes. Hangsúlyozzuk: művészi ügyekben. Persze, anyagi érdekek védelmére a szervezkedés kitűnő, de a szervezett író novellája semmivel sem lesz jobbá azáltal, hogy az írója szervezkedik, akár Akadémiának, akár Társaságnak, akár Egyesületnek hívják is a szervezetet. De azért ne bántsuk ezeket a kisded játékokat. Igazán vannak nagyobb bajaink is.

Nem közölhetők: Istenem, mi lesz még? A fényképedhez. Mikor eljöttem. Harangszó. Tegnap és ma. Menyasszonyomhoz. Köszöntés. Dobol az érzés. Sanyika. Guruló aranyak. Szerelem fészke. Bátorság. Erkölcsei defektusok. A forradalom vívmányai. Játék a szavakkal. Apám sirja. Remény. Sursum corda. Vér.

Kiadótulajdonos és főszerkesztő: KISS JÓZSEF.

Felolós szerkesztő: RÓZSA MIKLÓS.

A magyar köztársaságot kikiáltották, de a demokratikus irányzat nem zárja ki az eleganciát. Aki a felujuló nemzetközi életben elegancia dolgában meg akarja állni a helyét, az csak Varga belvárosi kelmekestő és vegytisztító intézetében festesse ruháit.

Pannónia-szálloda

Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.

A Nemzeti Színház mellett.

Emésztést elősegítő
nyálkoldó
savközhajtó

MATTONI
GISSHÜBLER
TISZTA TERMÉSZETES ALKALIS
SAVANYUVIZÉ.

LOHR MÁRIA
• (KRONFUSZ) •

A főváros első és legrégibb csipkefészítő,
vegytisztító és kelmekestő gyári intézete

Gyár és főüzlet: VIII., Baross-utca 85.

FIÓKOK: II., Fő-utca 27. IV., Eszű-ut 6. IV., Kecskeméti-
utca 14. V., Harminczad-utca 4. VI., Teréz-körút 39.
VI., Andrássy-ut 16. VIII., József-körút 2.